

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXII. évfolyam 234. szám
2018. március-április

Tisztelt Olvasóink!

2018. januártól **minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor** lesz Fővárosi Örmény Klub. A helyszín megváltozik, ezentúl a **Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség** közösségi termében lesz az összejövetel az 1114 Budapest, Orly u. 6. szám alatt. Megközelíthető a Gellért tértől a Móricz Zsigmond tér irányában, jobboldalon a 2. utca. Mindenkit szeretettel várunk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek változatlanul kéthavonta, mindig a páratlan hónapban jelenik meg. A lapzártá változatlanul a páratlan hónap első hétfője.

Minden vasárnap elhangzik...

„Egyszülött Fiú és Isten Igéje, hallhatatlan Lényeg, aki elfogadtad, hogy testet öltesz a mindenkor szűz Szent Istenszülőtől, változás nélkül emberré válván, keresztre feszítettek, Krisztus Istenünk, haláloddal legyőzted a halált; aki egy vagy a Szentháromságból, az Atyával és Szentlélekkel együtt dicsérendő, üdvözíts minket.”*

Az ige, mint megnevezés, a nyelvtanban a cselekvést kifejező szót jelenti, mely a cselekvő személyek egymáshoz viszonyított helyzete és száma szerint ragozható. Görög filozófiai megfelelője a Logosz, mely szellemi valóságot jelöl. Szent János evangéliumának elején szerepel ez a szó, s magát Istent jelenti és Jézus Krisztussal azonosítható. Isten nem nyugalmas valóság, hanem tevékenykedő élő személy. Az örmény apostoli egyház központja: Ecsmiadzin. A helynév jelentése értelmileg: ahol az Egyszülött leszállott! (Világosító Szent Gergely látomására utal.) Maga az elnevezés azt sugallja, hogy Jézus Krisztusnak ama tulajdonsága, hogy ő Isten egyszülött Fia és Igéje, mint szellemi-lelki valóság az örmények számára igen fontos volt.

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Vidám farsanggal űztünk telet, és várjuk a tavaszt

Vakmerően kreatív jelmezek és maszkok, kulináris barangolás, nemzetiségi színi bemutató. Sem a humort, sem a komolyságot nem nélkülözte a Fővárosi Örmény Önkormányzat idei farsangi bálja. Az esemény díszvendége Giancarlo Planta filmrendező, producer, meghívott vendégországa pedig Marokkó volt. A bál fővédnökségét Tarlós István, Budapest főpolgármestere vállalta el.

Esztergály Zsófia, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, miután köszöntötte a megjelenteket, a bál indításaként bejelentette az Össz nemzetiségi Társulat Levesben című darabját. A társulat a 13 törté-

nem nélkülözte a humort, cselekménnyel teli, aktuális és elgondolkodtató volt. Az örmény közösség a társulat március 22-i bemutatójából láthatott ízelítőt, amelyet a Nemzeti Színház Kaszás Attila termében adnak elő, és amelyet a Fővárosi Örmény Önkormányzat támogat.

A nagy sikert aratott előadás után *Esztergály Zsófia* *Giancarlo Planta* olasz producer, filmrendező- forgatókönyvíróval, a farsangi bál idei díszvendégével beszélgetett. A művész elmondta, hogy a magyar-örmény közösség és kultúra számára az újdonság erejével hatott. Úgy fogalmazott: Egy olyan varázslatos világ tárult fel előtte, amely ihletet és ösztönzést nyújt minden művésznek. *Giancarlo Planta* ezért köszönetét fejezte ki a meghívásért és az élményért, amelyet az este során nyújtott számára az esemény.

Mint ismert, *Giancarlo Planta* rendszeres munkatársa *Ennio Morriconének*, a nemzetközi hírvű filmzeneszerzőnek, így számtalan sztárral dolgozik együtt, mások mellett *Franco Neróval* is. Egyik közös munkájuk az *Angelus Hiroshimae*

Össz nemzetiségi Társulat

nelmi nemzetiség színészeiből áll, és egy olyan összefogás eredménye, amely a Fővárosi Örmény Önkormányzat szerint példaeértékű. A színészek igazi kuriózumként tarták a közönség elé első, közös produkciójukat, a *Mom's the World* című színmű ihlette kítőnő darabot. A színjáték

kóstolhatták meg: bastelát, olívabogyót és datolyát, amelyek minden fő hozzávalója Marokkóból érkezett az asztalokra. A Kaukázust és a nemzetközi konyhát pedig kutap ihletésű lazacnyárs, örmény saláta, örmény gyümölcsös csirke és erdélyi örmény spenótos pogácsa képviselte. Az italok között a kifejezetten erre az alkalomra Erdélyben palackozott székely-örmény ribizlibor aratta a legnagyobb sikert, de a ven-

című film volt, amelyet hazánkban 2010-ben mutattak be a Puskin Moziban. A filmet Aquilában forgatták a pusztító földrengés előtt, amely így kordokumentumként is kimagasló jelentőségű. Planta filmje valódi kihívás: némafilm - amelyhez kiváló kíséretet nyújt Ennio Morricone zenéje -, a szokásostól merőben eltérő látvány pedig kétségek közt hagyja a nézőt. Nero pályája talán legkedvesebb szerepének tartja a filmbeli vadász figuráját.

Ezután Esztergály Zsófia az eseményre meghívott ország, Marokkó képviseletében érkezett Rabat-Magyar-Marokkói Hagyományörző Egyesület tagjaival beszélgetett. Az egyesület autentikus, ínycsiklandó ételeket mutatott be, valamint a két ország közötti kulturális és kereskedelmi együttműködésekről tájékoztatták a jelenlévőket.

Közben a vendégek elé került az ízletes vacsora, amely, mint eddig minden évben, felért egy kulináris kalandozással: a résztvevők az arab konyha keleties ízeit

dégek kóstolhattak száraz fehér- és vörösbort, valamint Csíki sört is. A vacsorát sütemény- és jelmezverseny követte, majd fergeteges zene és tánc zárta az eseményt.

(Megjelent a Fővárosi Örmény Önkormányzat honlapján)

Magyar Himnusz

Kr. u. 410-ből

Kr. u. 410-460 körül keletkezett, hun ezüstveretes szíjvégen rovásírással írva. A Kijevi Nemzeti Múzeumban őrzik. A rovásírásos szöveg megfejtésére magyar rovásírás szakértő-nyelvészt kértek fel! Előlünk mégis mindenáron eltitkolták, amíg lehetett. Hála Istennek ez is kiderült! Gyönyörű! Nemhiába mondták a görögök, hogy a szkíták-hunok-magyarok tudnak a legszebben imádkozni ISTENÜKHÖZ!

(A felvezető írója ismeretlen.)

URUNK ISTENÜNK
BENNÜNK VAN ORSZÁGOD.
ELÓTTÜNK SZENT NEVED,
TÖRVÉNY AKARATOD.

(a) TE KEZED VEZET
KÍSÉRTÉSEKEN ÁT, (é)S
LEFEJTED RÓLUNK a
GONOSZ(nak) JÁRMÁT.

MINDEN NAPUNK GONDJÁT,
MAGADON VISELED.
BŰNEINK, MINT MÁSNAK,
NEKÜNK ELENGEDED.

TIÉD A NAGYVILÁG
ÖSSZES HATALMA, ÜDVE,
MINDÖRÖKTŐL KEZDVE,
LEGYEN MINDÖRÖKRE.

(Internetről)

Czakó Gábor

Huj, huj, hajrá!

A magyar tudományos élet parókáját fölborzolta egy fiatal biológus-genetikus berobbanása. *Neparáczi Endre*, a Biológia Doktori Iskola Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Genetikai Tanszékének 29 éves munkatársa szerzett az idén tavasszal Phd fokozatot, amit magyarul „nagydoktorinak” szokás nevezni. Összegző tanulmánya olvasható az egyetem honlapján:

http://doktori.bibl.u-szeged.hu/3794/1/Neparaczki_PhD.pdf

Miről van szó? A honfoglaló magyarok kilétéről.

Már régebben – Semino és mtsai, *SCINE-CE magazin* 2000. november 10 – kiderült, hogy a Kínából származó N-Tat Y

kromoszóma haplocsoport jellegzetes a finnugor népekben (továbbá Rootsi és mtsai., 2007; Shi és mtsai., 2013), ám belőlünk, magyarokból hiányoznak. Tehát már jó ideje s ráadásul háromszorosan igazolódott, hogy elkülönülünk a finnek-től, ugoroktól és számójedoktól.

*

Neparáczi és mtsai csoport vizsgálta a túloldalról közelítette meg a kérdést. Jó, a N-Tat Y kromoszóma hiányzik mifélek, de egyéb tekintetben mi a helyzet? Mi az, ami van?

A kutatás során a honfoglalók nyughegyül szolgáló Karosi temető összes halottját, és néhány más, Kelet-Magyarországon lelt és biztosan honfoglalótól

származó csontokat vizsgáltak. Összesen 89-et, ami soknak számít a szakmában és a lehetőségekhez képest egyaránt. Többszöröse a Semino és mtsai vizsgálat magyar mintaadóinak.

*

A kiadott tanulmányban olvassuk: „Adataink összességében ellentmondanak a honfoglalók lehetséges finnugor származásának, és sokkal inkább összeegyeztethetők azok hun (Xiongnu=ázsiai hun) származásával.”

Lássuk a részleteket!

„...mtDNS genom elemzésével megállapítottuk – írják Neparáczi és mtsai –, hogy a honfoglalók lehetséges őseinek 41,5 %-a xiongnu (ázsiai hun), 42,7 %-a skandináv-germán, 6,7 %-a kaukázusi (Közel-Keleti), 2,2 %-a szláv és 6,7 %-a egyéb európai származású lehetett. Adatainkat egyéb genetikai, antropológiai történeti adatok is alátámasztják.” Tehát finnugor ember egyáltalán nem akadt a társaságban!

És magyar?

Előbb egy kis magyarázat: a „skandináv-germán” csoport a több néven ismert vikingeket, varégokat, ruszokat jelenti, akik a mi honfoglalásunkat közvetlenül megelőzve szervezték meg a Kijevi és Novgorodi Fejedelemségeket. Most adjuk vissza a szót a fiatal tudósoknak.

„Eredményeink támogatják a középkori krónikáink hitelét, melyek azt állítják, hogy a „honfoglalás” a magyarok második bejövetele, és a honfoglalók itt már magyar nyelvű népességet találtak.” Megérkeztünk *László Gyula* „kettős honfoglalás” elméletéhez. *Györffy György (1917–2000)* történész a főáramú tudományosság követőjeként így vélekedett: „*a kettős vagy többszörös honfoglalás elmélet történeti és nyelvészeti forrásanyag*

ugyanúgy nem támasztja alá, mint ahogy nem egyeztethető a néppé válás folyamatának legújabb megismert törvényszerűségeivel.”

Györffy professzor úr bizonyára tudta, hogy a *Hunfalvy Pál* óta uralkodó nyelvészeti és hozzá igazított történeti elképzeléseket soha nem igazolta „forrásanyag”, legföljebb „törvényszerűségek.”

*

Nagy régészünk, *László Gyula* észrevételét tanítványa, *Vékony Gábor* régész, turkológus, történész is megerősítette, amikor avarkori föliratokat – *Környei* íjlemez (VII. sz.), *Szarvasi* tütartó (VIII. sz.) stb. – magyar nyelven olvasott el. Tehát *Vékony* óta végre létezik írott „forrásanyag”, ám nem a magyarok finnugorságát, hanem az avarok magyar voltát igazolják. A székelyeket pedig saját hagyományuk és megmaradásuk, ittlétük ténye teszi napnál világosabbá. A hunok magyarságára emlékszik a magyar néphagyomány. A kalandos sorsú *Tárh-i Üngürüsz* – egy *Székesfehérvárott* zsákmanóyolt krónikánk török fordítása – a hunokat is magyarnak tartja, sőt, két hun, majd három *Attila utáni* hun-magyar bejövetelel ír...

*

Neparáczi Endre és munkatársai oda jutottak, hogy: „*A finnugor-honfoglaló genetikai kapcsolat hiánya arra utal, hogy a magyar nyelv finnugor rétegeit nem lehet a honfoglalókhoz kötni,*” eddig egyetérthetünk, a mondat másik fele azonban vitatható lenne: „*ellenben a magyar nyelvben meglévő masszív török nyelvi réteget nagy valószínűséggel hun eredetűnek tekinthetjük.*” Valóban meg lehet, mert régóta közzsájon forog olyan szóbeszéd, miszerint a hunok török nyelvűek valának, ámde ennek bizonyítékai

eddig nem kerültek elő. Vagyis ugyanúgy nincsenek igazolt hun nyelvemlékek, ahogyan finnugorok sincsenek. Semmilyenek. E helyzet végtelenül tág teret nyit az alkotó képzeteknek. Jöhet a sok, színes „kikövetkeztetés”, lehet tudománynak öltöztetni ideológiákat. Ezt természetesen nem Neparáczi Endréről írom, hiszen ő végig megmarad a tárnylagosság keskeny ösvényén.

Csupán a magyar kérdésre keresem a választ. Neparáczi és mtsai fölsorolják, hogy milyen népek, hány százalékban képviseltették magukat a honfoglalás kori sírokban. A fölsorolásból nemcsak a finnugorok hiányoznak, hanem a magyarok, a magyarul beszélők is. De miután mi itt vagyunk, eleinknek föltétlenül ott kellett lenniük! Nincs más megoldás, mint kimondani, amit a genetikai munkacsoport csak óvakodva tehetett meg: a magyarok hunok voltak, ők szerepelnek a listán 41,5 %-ban megtalált xiongnunak mondott ázsiai hunként!

*

A magyar-hun azonosságról közvetett bizonyítékok akadnak, elsősorban a már említett néphagyományban: *Hunor* és *Magor* leányrablása, *Attila* temetése, *Csaba királyfi* stb. Ezek nem lebecsülendők: másfél ezer éven át emlékezni valamire, komoly teljesítmény a néplélektől. A legrégebb történet a három közül Hunor és Magoré – ennek elváltozott töredéke a manysikhoz is eljutott.

Másik bizonyíték az ételkészítési

szokások hasonlósága. Magyar és hun elsősorban főzte táplálékát, miként arról a hun bronz- és a magyar cserépüstök tömegével tanúskodnak.

Tanúskodnának, ha a hun-avar-magyar rokonságkutatás megkapta volna az illő támogatás helyett legalább az engedélyt. De semmi baj! Az igazság nem szorul engedélyre és betiltani sem lehet. Végre megindult valami, mégpedig az, amit hosszú ideje hiányoltunk: az elfogulatlan, tárgyilagos, vélemények és ideológiák helyett tényekre támaszkodó kutatás.

Folytassuk Neparáczi Endre szavaival: „Eredményeink fontos, eddig nyitott kérdéseket válaszolnak meg, és ezzel számos szakterületen újabb kutatási irányokat nyitnak. A magyarok eredetének kérdése továbbra sem tekinthető lezártnak, hiszen genetikai adataink és a régészeti adatok alapján valószínű, hogy a hun eredetű népesség már a honfoglalás korban is kisebbségben lehetett a Kárpát-medencében. A magyarok eredetének tisztázása további genetikai, régészeti, történelmi, és nyelvészeti vizsgálatokat igényel.”

Annyit már most biztosan tudunk, hogy se az avarok, se a hunok nem tanulhattak nyelvet a finnugoroktól, hiszen sosem éltek a közelükben. Ha netán meg is fogyatkoztak a IX. sz. végére, maradékuk minden bizonnyal erősítette a magyar nyelvű közösséget.

Mit tehet ehhez egy magyar szurkoló?

Hajrá! Sőt, huj, huj hajrá!

(Életünk, 2017. 06. 18.)

Vége a finnugraszoknak és a finnugor elméletnek! Most már tudományosan is bizonyított!

Sikeresen azonosították az Árpád-háziak DNS-ét. A kutatók azt is kimutatták, hogy a Turul-dinasztia eurázsiai eredetű!

Haiman Éva

Azonosította az Árpád-ház férfi tagjaira jellemző DNS-t *III. Béla* király csontmaradványaiból az Országos Onkológiai Intézet vezette nemzetközi kutatócsoport. *Kásler Miklós* professzor, az intézet vezetője elsőként a Magyar Időknek mondta el: vizsgálataik alapján az Árpád-ház tagjai egészen biztosan eurázsiai, nem pedig finnugor eredetűek.

A közelmúltban jelent meg az Archaeological and Anthropological Sciences című tudományos folyóiratban a *III. Béla* király csontjainak és más, a székesfehérvári királyi bazilikából származó emberi maradványok DNS-vizsgálatáról szóló tudományos közlemény.

A munka 2013-ban kezdődött, amikor *Erdő Péter* bíboros hozzájárulásának és a magyar kormány pénzügyi támogatásának köszönhetően megkezdődhetett a jelenleg a Mátyás-templomban található emberi maradványok vizsgálata.

Az elsődleges cél – mint azt a kutatást irányító Országos Onkológiai Intézet vezetője, *Kásler Miklós* elmondta – az Árpád-ház tagjaira jellemző DNS-szakasz meghatározása volt.

Kásler professzor 2014 márciusában vett mintát a korábban már meglehetősen nagy szakmai egyetértéssel *III. Bélaként* meghatározott férficsontváz, illetve a székesfehérvári kriptában eredetileg a balján nyugvó felesége, *Châtillon Anna* csontmaradványaiból.

Az elsődleges cél annak a DNS-szakasznak a meghatározása volt, amely az Árpád-ház tagjaira volt jellemző. A királyné DNS-ének vizsgálata pedig azért volt fontos, mert így a többi maradvány esetében meg lehet állapítani, hogy az illető felmenője vagy lezármazottja volt-e *III. Bélának*.

– A munka nemzetközi összefogással folyt, és az archeogenetika világszerte elismert szakértői is részt vettek benne a göttingeni egyetemről, így az eredmények megkérdőjelezhetetlenek – hangsúlyozta *Kásler Miklós*.

Ez pedig azért lényeges, mert a kutatócsoport sikeresen definiálta *III. Béla* király apai ági (Y-kromoszomális) profilját, amely hivatkozásként szolgálhat az Árpád-dinasztia további maradványainak és vitatott élő leszármazottainak azonosításához.

Így például – magyarázta a professzor – az Egresen most feltárt sírból kiemelt maradványról meg lehet állapítani, hogy az Árpád-házhoz tartozik-e.

Amennyiben igen, akkor abban is biztosak lehetünk, hogy a csontok csak *II. András* maradványai lehetnek, mert több Árpád-házit ott nem temettek el.

De megerősítést vagy cáfolatot nyerhetne az a feltevés is, amely szerint *I. Béla* fiának, *I. Géza* királynak a sírjára lelhetek-e rá váci régészek több mint két évvel ezelőtt.

A szakértők a királyi pár maradványain kívül még kilenc, szintén a székesfehérvári bazilikából származó csontvázat vizsgálták meg, de csak kettőről állapították

meg, hogy biztosan Árpád-házi: az egyik III. Béláé, a másik egy olyan férfié, aki az eredeti temetkezési helyen III. Béla közelében feküdt.

A DNS-vizsgálatok alapján bizonyos, hogy az illető nem leszarmazottja, hanem felmenője volt III. Bélának, nagy valószínűséggel az apja, *II. Géza* vagy a nagyapja, *Vak Béla*. Az utóbbi azonosítását megkönnyítette volna, ha megvan a koponya is, ennek azonban nyoma veszett.

Kásler professzor elmondta azt is: vizsgálataik alapján a két királyi maradvány az R1a haplocsoportba tartozik, ami azt jelenti, hogy *az Árpád-ház tagjai egészen biztosan eurázsiai, nem pedig finn-ugor eredetűek* (a haploid az a génszakasz, amelyik egy családon belül a férfiak ágán változás nélkül minden időben ugyanaz, egy adott haplocsoport tagjai tehát vissza tudják vezetni DNS-üket egy közös őshöz).

Ezt az eredetet erősítik meg III. Béla testi jegei is. A morfológiai megfelelések

is megerősítették ugyanis, hogy III. Béla 190 centiméternél is magasabb, erős testalkatú férfi volt, csontjai is robusztusak. A leírások alapján a család több férfi tagja is hasonló alkatú volt, ami szintén megerősíti a Turul-dinasztia eurázsiai eredetét.

– Ha lesz rá forrás, és részletesebben meg tudjuk vizsgálni a DNS-eket, akkor apai ágon vissza tudunk menni az Árpádok eredetéhez, megtudhatjuk, pontosan milyen népcsoportokból tevődtek össze az Árpád-ház tagjai, és akkor arra is választ kaphatunk, hol játszottak esetleg még szerepet a történelem során – mondta a professzor.

Hozzátette: az értékelés természetesen a történészek és a régészek feladata, de nekik kötelességük ezekkel az adatokkal is foglalkozni.

– Ha a genetikai profil napjainkban alkalmas az apaság megállapítására, akkor a módszer precizitását ebben a vonatkozásban sem érdemes megkérdőjelezni – fogalmazott.

Majer Tamás

A Szent Korona egyik története: örmények és hunok készítették?

Csomor Lajos szerint a Kaukázusban, hunok és magyarok között, az örmény egyház fennhatósága alatt készült a Szent Korona.

Az 1978-ban Amerikából hazatért Szent Koronát 1983-ban vizsgálhatta meg először független kutatócsoport. Csomor Lajos aranyműves vezette a csapatot. Két és fél éves felkészülés után jelentkeztek be a vizsgálatra.

– Hetente, kéthetente összegyűltünk, 1982 nyaráig csináltuk ezt a felkészülést

– nyilatkozta lapunknak.

Mindent számba véve és megvizsgálva maradt 67 kérdésük, amelyekre, úgy gondolták, választ csak akkor kaphatnak, ha a kezükbe adják a koronát.

– Megtudtam, hogy a korona átadásának egyik feltételül azt szabták az amerikaiak, hogy a magyar vezetésnek engedélyeznie kell a korona tudományos vizsgálatait – idézte föl az aranyműves.

Csomor Lajos 1982-ben kérvényezte a

vizsgálat lehetőségét, amelyre végül 1983 márciusában kerülhetett sor. Megjegyzendő, olyan feltételt szabtak a kutatóknak, hogy ők semmiképpen sem cáfolhatják meg az addigi tudományos álláspontot – akármit is találnak.

– Az aranyműves vizsgálat kiértékelésnek az lett az eredménye, hogy a korona szerkezetileg egységes – tette meg első megállapítását Csomor.

Az 1945-ben az Egyesült Államokba került koronázási jelvényeket Cyrus Vance külügyminiszter adta vissza a magyar népnek.

A koronának három fő része van: a keresztpánt, a pártá és az abroncs. Csomor Lajos csapatának vizsgálata szerint a korona hátsó felén lévő három földi uralkodót ábrázoló kép nem volt rajta eredetileg. A korona tetején lévő kereszt pedig nem ferde, hanem – természetesen – egyenes volt.

– Az is kiderült, hogy nem tizenkettő apostolkép volt a keresztpánton, hanem nyolc. Világossá vált, hogy a pártá és az abroncs egy anyagból készült. Ez azért

A negyven éve hazatért Szent Koronát elsőként vizsgálhatta meg 1983-ban Csomor Lajos aranyműves és kutató csapata (Fotó: Pesti Tamás)

fontos, mert a pártá az abroncshoz képest aszimmetrikusan van felszerelve – állítja Csomor.

Az aszimmetria miatt érvel emellett a szakember, hogy egy időben készült a pártá és az abroncs. Mások szerint a pártá az abronccsal egy önálló, női korona volt. Ennek mond ellent ez az aránytalanság. Hét milliméter a differencia. Csomor Lajos véleménye szerint a keresztpánt nélkül sosem hordák a magyar koronát.

– A korona tartalmazza azokat a műszaki, szakmai jeleket, miszerint egy időben és egy helyen készítették a részeit – emelte ki ismételten.

A második, nyári vizsgálatra orvosi műszereket – szemfenékvizsgálót, gégetükört – is vittek magukkal.

Csomor Lajos ekkor vette észre, hogy az egyik belső zománckép egy része hiányzik.

– E képhez tartozó felirat maradványa nem olyan, mint a másik hét apostolnál olvasható írás, amelyek a sanctus (szent) rövidítésével kezdődtek, hanem ez: Artholo – mondta.

Hol és mikor készült a Szent Korona? A vizsgálatok után ezt kezdte el kutatni

Csomor Lajos. Legelőbb azonos technológiával készült tárgyak, régészeti leletek keresésébe fogott. Illetve olyan helyet és időt keresett, ahol egy időben volt használatban a latin és görög nyelv. Hiszen a koronán e két írás egyaránt olvasható.

– A két korona elmélete 1790-ben éppen abból indult, hogy kétféle írás van a koronán – mutatott rá ennek jelentőségére.

– Olyan helyet kellett keresni, ahol a készítés időpontjában egyszerre írtak görögül és latinul – magyarázta.

A Szent Koronán lévő zománcképekhez hasonlók egykor – Csomor kutatása szerint – a Kaukázusban, a mai Grúzia területén készültek. Ő maga 1993-ban járt Tbiliszi-ben a kutatása miatt.

A szakember véleménye szerint Kárpát-medencei és dél-ukrajnai leletek alapján a Szent Korona aranyéptményén alkalmazott technológia hun kori, legfeljebb ötödik század végi. Csomor nem melleleg a Szent Koronán lévő két katonaszent ruházatán olyan motívumokat fedezett fel, amelyeket 4-5. századi hun katonák viseltek!

Nos, hol létezett a 4. században, a Kaukázus környékén olyan kereszténység, ahol latinul és görögül egyaránt írtak? Hívott elő újabb, pontosított kérdést a kutatás állapotát ezután.

Térjünk itt vissza arra, hogy kit takar a koronáról hiányzó képnél olvasható név: Artholo!

Csomor Lajos tavaly nyári kutatási eredménye szerint Artholo valójában *Szent Bertalan*, aki az örmények legnagyobb szentje.

Csomor szerint az örmény egyház térítette a kaukázusi hunokat és magyarokat – már a Kr. u. 1. századtól kezdve –, s Artholo neve első térítőként is értelmezhető.

– A Szent Korona készítői az örmény egyházhoz tartoztak, a keresztpántos koronaforma pedig egyértelműen hun: a Szent Koronát a Kaukázusban, az ottani hun–magyar népek között, az örmény egyház fennhatósága alatt tervezték meg – összegzett Csomor.

Az időbeliségét a harmadik század legvége és a negyedik század közé teszi a kutató, amikor e terület római fennhatóság alatt állt. A római kereszténység hivatalos írásmódja ekkoriban a görög és a latin volt. 406-ig nem volt saját írásbelisége az örményeknek.

– A Szent Korona művészettörténeti szempontból a világ egy legértékesebb műtárgya, régészeti szempontból az egyik legkülönlegesebb. Nemcsak a jelképe, hanem a tulajdonosa is a magyar államnak, rendelkezik a Magyarország feletti főhatalommal. Szakrális tárgy is, mert a hatalom, amit hordoz, Jézustól származik – méltatta a Szent Koronát Csomor Lajos.

Megjelent: FEOL, a Fejér megyei hírportál 2018. 01. 14.

A koronázási palást

1848 – 170 éve

Szilvay Gergely

Hős vagy áruló? Görgei a mérlegen

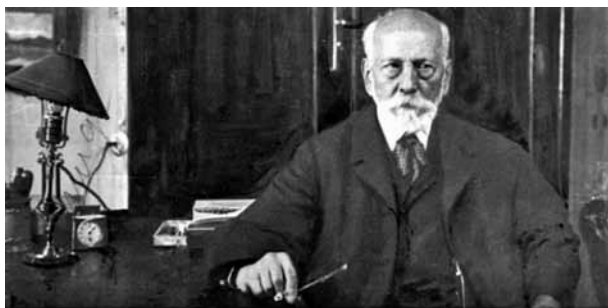
1849 után általános volt Görgei Artúrral kapcsolatban az a vélekedés, hogy „elárulta a szabadságharcot”, később azonban tisztelet és megbecsülés övezte – mondja a Mandinernek Hermann Róbert történész, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc szakértője. Kinek volt igaza a Görgei-Kossuth-vitában, hogyan értékeljük Görgeit ma? Interjúnk.

Mennyire volt jó katona Görgei Artúr?

Görgei véleményem szerint a szabadságharc legkiválóbb katonája volt. Aktív katonai pályája során összesen tíz hadjáratban vett részt, ezek közül hetet ő maga vezetett 1848 december közepé és 1849 augusztusa között. E hadjáratok közül egyetlen olyan volt, amelyet egyértelműen elveszített, ez az 1849. június közepén a Vág mentén végrehajtott hadművelet volt, amelyben nem sikerült rákényszeríteni a akaratát az ellenségre, s kudarcot vallott. Az összes többi hadjáratban legalább a minimális célt, a sereg megóvását elérte. A szabadságharc 11 nagy csatájából hétben volt ott, közülük ötöt ő maga vezetett, s ezek közül csupán egyet veszített el. Jól felismerte a kínáló helyzeteket, többször is meglepte vagy megzavarta a túlerőben lévő ellenfelet, s gyakran személyes fellépésével döntötte el egy-egy összecsapás sorsát.

Mi tartható a legnagyobb sikerének?

Általában a tavaszi hadjáratot szokták emlegetni, amelyben egy hónap alatt a Tisza felől a Rábáig verte vissza a túlerőben

lévő ellenséges főereget. Én a magam részéről ennél is nagyobb katonai teljesítménynek tartom az 1849 júliusi felvidéki hadjáratát, amelynek során harmincezer emberével egy hónapon keresztül járatta a bolondját *Paszkevic*s tábornagy százhuszezer főnyi erejével, s a hét jelentősebb összecsapásból a sereg csupán egyszer szenvedett vereséget.

Mi volt Görgei legnagyobb hibája vezérként?

Talán az említett Vág menti hadjárat 1849 júniusában, amikor úgy küldte támadásra a csapatait, hogy ő maga nem volt jelen a hadjárat első felében, s a táborkara által kidolgozott, túlzottan bonyolult haditervet próbálta végrehajtani. Buda ostromát is hagyományosan ide szokták sorolni, de az adott erőviszonyok mellett 1849

1848 – 170 éve

április végén a Bécs elleni előnyomulásnak nem volt valós esélye. A Bécs előtt összpontosult osztrák főerők létszámban és tüzérségben is felülmúlták a Görgei rendelkezésére álló erőket, amelyeknek a tetejébe e tüzérségi löszere is kifogyott. Budát vissza kellett venni, különben az újabb hadjáratban állandóan ott lett volna túskeként a magyar hadsereg hátában.

Tudott-e volna máshogy cselekedni a szabadságharc végén?

Görgei 1849. augusztus 9-én abban a hitben érkezett meg Aradra, hogy ott találja a *Henryk Dembinski* altábornagy vezette déli magyar főereget. Dembinski azonban Szegedről nem Arad, hanem Temesvár felé vonult vissza, s éppen Görgei érkezésének napján adta át Temesvár alatt a fővezérséget Bemnek, aki csatát vállalt *Haynau* ellen, és döntő vereséget szenvedett. Ezzel a további ellenállás értelmét veszítette. Az oroszok ugyanezen a napon – a temesvári csatáról mit sem tudva – közölték Görgeivel, hogy nem hajlandók vele tárgyalni, csupán a feltétel nélküli fegyverletételt fogadják el. Görgeinek ekkor huszonötezer fegyveres és ötezer fegyvertelen embere volt, északról a négyszeres túlerőben lévő orosz főereg, Erdély felől az ottani, negyvenötvenezer főnyi orosz-osztrák intervenció haderő, délről *Haynau* legalább negyven ezer főnyi serege fenyegette. A seregnek puskáként másfél tölténye volt, utánpótlási lehetőség nélkül.

Görgei nekivezethette volna a seregét valamelyik ellenséges hadseregnek, nagyjából a biztos vereség vagy a teljes megsemmisülés kilátásával, megpróbálhatta az áttörést török területre, feloszlathatta a

sereget vagy letehetette a fegyvert. Az általa augusztus 11-én Aradon összehívott haditanács – egyébként az előző napi minisztertanácsi határozat szellemében – az oroszok előtti fegyverletétel mellett döntött. Katonai, politikai és humanitárius szempontból a sok rossz megoldás közül ez volt akkor a legjobb.

Hogyan foglal ön állást a nagy Görgei-Kossuth vitában?

Valójában ez nem olyan vita, mint amilyen *Széchenyi* és *Kossuth* között a reformkorban, vagy *Deák* és *Kossuth* között a kiegyezés körül lefolyt. Görgei egészen 1849 május végéig azt a politikát képviselte a hadseregben, amelyet *Kossuth* az országgyűlésben: 1849 tavaszáig az önvédelmi harc, azt követően a függetlenségért folytatott háború érdekeit képviselte. A helyzet a készülődő orosz intervencióról érkező hírek megérkezése után változott meg: ekkor – tévesen – úgy vélte, hogy azért következik be az orosz beavatkozás, mert *Kossuth* a parlamenttel kimondatta a Habsburgok trónfosztását és az ország függetlenségét. Ebben tévedett, ugyanis az osztrák kormány már ezek hírének vétele előtt döntött a segítségkérésről, s a rendelkezésünkre álló adatok szerint a trónfosztásnak és a függetlenség kimondásának nem volt szerepe az intervenció bekövetkezésében. Ezután a legfőbb célja politikailag az 1848 áprilisi állapot visszaállítása volt, ugyanakkor katonailag továbbra is az osztrákok megverésére törekedett. *Kossuth* nélkül nincs szabadságharc, azaz nincs Görgei sem – ilyen módon nem is kell választani kettejük között.

Kossuth a küzdelem politikai vezetője és motorja volt,

1848 – 170 éve

Görgei pedig az a katonai vezető, aki legsikeresebben próbált meg érvényt szerezni a kossuthi politikának a harctéren.

Hogyan élt Görgei Világos után, illetve a dualizmus idején? Milyen volt a kapcsolata az uralkodóval?

Görgeit 1849 augusztusában Klagenfurtba internálták, itt élt – rendőri felügyelet alatt – 1867-ig. Állást nem vállalhatott, s miután a tartalékai elfogytak, az osztrák kormánytól kapott „tartásdíjat”. 1852-ben németül, olaszul és angolul megjelentek az emlékiratai – a két kötetet azonnal betiltották az Osztrák Császárságban, mert kemény szavakkal szólt az osztrák politikáról. A kiegyezés időszakában két memorandumot is írt Deák számára katonai kérdésekről, amelyeket a haza bölcse örömmel fogadott. 1867-es hazatérése után közéleti szerephez nem jutott, 1875-ig Erdélyben dolgozott munkafelügyelőként és gazdatisztként. Ezt követően az öccse visegrádi birtokát igazgatta, de 1881-ig több nagyobb tanulmányt is írt a Budapesti Szemlébe. 1884-ben 207 honvédtiszt nyilatkozatban jelentette ki, hogy nem tartják áru-lónak. A személye körüli viták az 1890-es években némileg csillapodtak, de haláláig nem maradtak abba. Szellemi és fizikai frissességét az 1910-es évek elejéig megőrizte, ezt követően azonban egyre inkább romlott a fizikuma, s vele együtt a szellemi állapota is. *Ferenc Józseffel* a maga módján megbékélt, de az a legenda, hogy minden évben szülőit küldött volna neki a visegrádi birtok terméséből, alaptalan. Valójában öccse, *Görgey István* felesége és annak lányai küldték a szőlőt a Visegrád környékén vadászgató uralkodónak, aki ezt a kabinetiroda útján mindig meg is köszönte.

Hogy gondolkodtak Görgeiről a kortársak, a közvélemény?

1849 ősze után meglehetősen általános volt vele kapcsolatban az a vélekedés, hogy „elárulta a szabadságharcot”. *Vörösmarty, Bajza, Sárosi Gyula, Tóth Kálmán, Vajda János* átkozta el őt, de még a viszszafozottabb Jókai is őt hibáztatta az aradi kivégzésekért. Az emigrációban Kossuth 1849. szeptember 12-i vidini diplomáciai körlevelében nevezte őt árulónak, s taltára a szabadságharc vereségének szinte egész felelősségét. Ez a vélekedés meglehetősen általános volt az emigránsok között; legfeljebb abban volt némi nézetkülönbség, hogy Görgei már kezdettől áruló volt, vagy csak fokozatosan vált azzá, illetve hogy szenvedélyből vagy pénzért árulta-e el az ügyet. Ugyanakkor voltak olyanok is, akik nem hitték el a vádat. Ezek többnyire Görgei volt tisztjei (*Duka Tivadar, Üchritz Emil*) voltak, de például *Szász Károly* már 1850-ben versben védte őt a vádak ellen. A védők és tisztelők száma 1867 után egyre nőtt: *Gyulai Pál, Kozma Andor, Arany László, Lévy József* tartoztak közéjük, de kiállt Görgei mellett például *Ivánka Imre* vagy *Asserman Ferenc* honvédeztudós is. Voltak olyanok is, akik Görgei lelkes ellenségeiből lelkes híveivé váltak, mint például idősebb *Krúdy Gyula*. A századelőn pedig olyan személyiségek látogatták meg, mint *Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Pethő Sándor, Jászi Oszkár, Eötvös Károly, Tiszta István* vagy *Károlyi Mihály*. A közvélemény egy része, főleg a Függetlenségi Párt hívei, árulónak tartották haláláig – ugyanakkor egyre inkább terjedt az a meggyőződés, hogy Görgei jó katona volt, s a fegyverletételt nem lehetett elkerülni. A

1848 – 170 éve

problémát az jelentette, hogy 1920-ig nem lehetett hozzájutni a szabadságharc levéltári forrásanyagához, azaz, mind a támádók, mind a védők jobbára spekulációkra voltak utalva. 1916. május 21-i halálát

követően azonban a sajtóban inkább a megbecsülés, mint a megvetés hangján írtak róla.

Megjelent: www.mandiner.hu, 2018. február 1.

Filmkincs: látta már Görgei Artúrt ebben az 1910-es filmhíradóban?

Mehlhoffer Tamás

Az 1848-49-es szabadságharc tábornojáról, 92 éves *Görgei Artúrról* készült filmfelvétel igazi ritkaság, amely a Manda archívumából került elő.

Az idén, e hónap végén van Görgei Artúr, a szabadságharc tábornoja

születésének kétszázadik évfordulója. Megítélése ellentmondásos, hiszen a világosí fegyverletételkor voltaképpen ő vett véget az 1848-49-es szabadságharcnak. Sokáig árulónak kiáltották ki, de az utóbbi évtizedekben a történészek inkább olyan katonai zseninek tartják, aki több tízezer katona életét mentette meg tetteivel.

Azt már kevesen tudják róla, hogy 98 évet élt meg, 1916-ban halt meg. Ezen a kuriózumnak számító, **1910-es film**ben tehát egy ősz szakállú, mosolygós öregembert látunk, akit a huszárok köszöntenek és hajózik egyet a Dunán. Egy hős – nyugdíjban.

(Megtekinthető a youtube-on: Görgey Artúr)
2018. 01. 17.

Olvasói levél - Kerek évfordulók

Báró Dániel Ernő

“...Többször olvastam már a Füzetekben báró Dániel Ernőről, azonban az életrajzát mindig hiányosnak találtam, sőt sokszor éppen a fontos adatok maradtak ki, ezért gondoltam, hogy érdemes lenne bemutatni életpályáját.. Ráadásul 175 évvel

ezelőtt született és 95 évvel ezelőtt húnyt el báró Dániel Ernő, tehát idén kerek évfordulókat ünnepelhetünk...

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája

1848 – 170 éve

című könyvében az 59 nemesi család közel 1000 oldalon 5500 családot érint. Bence a Dániel család igen tekintélyes részt foglal el és számtalan hírességgel büszkélkedhet. A könyv azt is bizonyítja, hogy az erdélyi örménység egy nagy családot alkot, amelynek minden részlete nagyon fontos, különösen a híres emberekről. A genealógia nem éppen könnyű olvasmány, de ha valaki megemlékezik egy-egy híres emberről, illik tudni, vagy utánanézni adatainak.

Báró Dániel Ernő életrajzát meghatározta az a családi környezet, ahonnan származott. Ugyanis **Kiss Ernő honvéd altábornagy, aradi vértanú unokája volt.**

Az erdélyi örmény Dániel család ősei kereskedőkként érkeztek Erdélybe, majd 1725-ben nemességet szereztek. Dániel Ernő nagyapja Szamosújvárnémeti **Dániel Tódor** ügyvéd volt Erzsébetvárosban. Édesapja Szamosújvárnémeti **Dániel János** hites ügyvéd, királyi tanácsos, országgyűlési képviselő, Torontál vármegye alispánja volt és az 1848/49-es szabadságharc honvéde.

Dániel János Eleméren 1842-ben házasságot kötött eleméri és *ittebei Kiss Augustával* (szül. 1822. dec. 31. Elemér, kereszteleés u.ott 1823. január 3., elhunyt 1823. jan. 3. ugyanott), *Kiss Ernő* honvédtábornok, aradi vértanú egyik leányával. Házasságukból 5 gyermek született Németeleméren (Torontál vármegye), közülük három még Kiss Ernő nagyapa életében.

Augusta ikertestvére *Kiss Róza* volt, aki Eleméren 1900. jan.22-én halt meg. Férje Hajniki és kiskürtösi *Bobor György* volt. Utódokat hagytak hátra.

Kiss Ernő honvéd altábornagy özvegyként, gyermektelenül került a hadbíróóság elé 1849-ben, a szabadságharc leverését követően. Felesége *Szentgyörgyi Horváth Anna Krisztina (Konstancia)* korán elhunyt és a házasságukból származó Ernesztina gyermeke is. Házasságon kívül született ikerlányai az eleméri anyakönyv szerint - „Ő császári és ap. Királyi Felsége 1885. évi február 28-án keltőleg felsőbb elhalálozásával kegyelemből megengedni méltóztatott, hogy a N.Eleméren 1823. évi január hó 3-án házasságon kívül született Augusta és Róza ikertestvérek mint néhai ittebei és eleméri Kiss Ernő leányai törvényesíttessenek. Szabó Ferenc plébános”- kerültek a nevére. Ez volt a hivatalos eljárás. A valóságban a gyermekeiről Kiss Ernő születésüktől fogva gondoskodott a nevükre írt ittebei uradalomban, majd felesége halála után otthonában, az eleméri kastélyban együtt éltek a gyermekek édesanyjukkal és *Issekutz Mária Anna* nagymamával. Édesapjuk végrendeletében is gondoskodott róluk.

Dániel János ügyvédi irodája az aradi várbörtönnel szemben volt, így a szabadságharc leverése után irodája ablakából figyelemmel kísérhette apósa golyó általi halálát, megszervezte titkos körülmények között a holttest kihantolását és elszállítását egy jeltelen sírba még Aradon, majd biztonsági okokból Katalinpusztára szállítását. Végül Kiss Ernő aradi vértanú az általa építtetett és 1847-ben elkészült eleméri római katolikus templom kriptájában nyert örök nyugalommat.

Dániel János első gyermeke szamosújvárnémeti *báró Dániel Ernő*, aki 1843. május 3-án született Németeleméren és Balatonfüreden halt meg 1923. július

1848 – 170 éve

24-én. Mindkét dátum kerek évfordulót jelez, ugyanis 175 évvel ezelőtt született és 95 évvel ezelőtt hunyt el báró Dániel Ernő.

Gimnáziumi tanulmányait Temesváron, jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. 1865-ben Torontál vármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé, 1867-ben szolgabíróvá nevezték ki. 1868-ban, miután ügyvédi diplomát szerzett, törvényszéki ülnökké választották. 1870-től mint Deák-párti a bégaszentgyörgyi kerület képviselője, ugyanezt a kerületet képviselte az 1872. és 1875. évi országgyűlésen. 1878-tól a Torontál vármegyei Nagybecskerek város választókerület szabadelvű-párti képviselője. 1884-1906 között a pancsovai választókerületet képviselte.

Pártjának pénzügyi és gazdasági szakértője, ár-mentesítési és vasútügyekkel foglalkozott. 1895-ig a Pesti Hazai Első Takarékpénztár és a Hazai Bank elnöke. 1895. január 15-1899. február 26. között a *Bánffy*-kormány kereskedelemügyi minisztere, aki a millenniumi ünnepségek sikeres megszervezéséért Bécsben 1896. november 5-én magyar bárói rangot kap és örökös főrendiházi tagsági jogot. Munkássága alatt fejezték be a Vaskapu szabályozását. 1906-1910 között a főrendiház tagja volt. 1910-ben nemzeti munkapárti programmal ismét országgyűlési képviselővé választották.

A Közlekedési Múzeum létrehozója és alapítója volt. Minisztersége alatt, 1896-ban avatták fel a Vaskaput és fejezték be 1898-ban az építési munkálatokat. Budapest fejlesztéséhez is hozzájárult, két híd kapcsolódik a nevéhez: az Erzsébet híd és a Ferenc József híd (ma Szabadság híd) építésének elindítása, majd befejezése. Az első erdélyi vasút igazgatósági tagja,

a Nemzeti Szalon egyik alapítója, az első pesti hazai takarékpénztár-egyesület elnöke, nevéhez fűződik a herendi porcelángyár megmentése 1895-ben, valamint a Budapesti Magyar Királyi Távbeszélőhálózat létrehozása.

Kitüntetései: I. osztályú Vaskorona-rend, Orosz Szent Anna-rend, a Román Korona-, a szerb Takova-, a bolgár Szent Sándor- és a japán Felkelő Nap-rend nagykeresztje.

Házastársa cséri és szentlőrinczi *Cséry Szeréna* (szül. 1853-ban, elhunyt Budapesten 1927. április 28-án), az I.o. Erzsébet rend tulajdonosa. Házasságukból két fiú született, *báró Dániel Elemér* és *báró Dániel Tibor*.

Báró Dániel Ernő életpályája bizonyítja, hogy a XVII. században Erdélybe menekült örmény kereskedő-ősök leszármazottjaként a magyar történelem, kultúr-történet és politika nemzeti panteonjában méltán foglalja el helyét.

M

1848 – 170 éve

Egy hős magyar asszony

A magyar forradalom és szabadságharc kitörése 170. évfordulóján emlékezzünk meg egy hős magyar asszonyról is, Bányai Júliáról, aki 135 évvel ezelőtt hunyt el. Ugyanis nemcsak hős férfiak áldozták fel életüket vagy tették kockára azt a magyar hazáért, hanem nők is.

Mint ahogy az embernek nincs két egyforma ujja, úgy nem voltak egyformák a híres magyar asszonyaink sem. Míg árva *Bethlen Katát* szelíd, jámbor lélekkel áldotta meg az Isten, addig voltak mindenre elszánt bátor asszonyok is, mint Bányai Júlia.

Bányai Júlia az erdélyi Vízaknán született 1824-ben - feltehetőleg erdélyi örmény családban és Kairóban 1883. november 1-én hunyt el. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc századosa volt, majd vendéglős.

Tanulmányai befejeztével feleségül ment *Sárossy Gyula* (erdélyi örmény?) ügyvédhez, akinek 1848-ban bekövetkezett halála után műlovarnokként dolgozott a bécsi cirkuszban. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc kitörése után férje nevében, férfiruhában jelentkezett a honvédseregbe.

Az erdélyi harcokban kitűnt bátorságával közlegényből, majd tizedes és később őrmester, végül a 27. honvédszászlóalj főhadnagya, majd századosa lett. Bátor magatartásáért a napi parancsokban gyakran kapott dicséretet. Az egyik vár ostrománál ügyes rajtaütéssel elfogott egy

veszedelmes kémet. Mellesleg ragadta a hatalmas termetű osztrák őrnagyot, aki tőrökésével megsebesítette őt, de két honvéd segítségével megkötözte és a főhadiszállásra kísérte. Ezért a hőstetteért kapta hadnagyi rangját. Főhadnagyi rangját akkor szerezte, amikor félszázadnyi elszánt honvédjével egyik hídfőnél föltartóztatta az ellenséget. Itt ő maga is megsebesült, lándzsadőfést kapott és lováról a pa-

tak vizébe esett. Ez volt a szerencséje. Az ellenség holtak hitte és ellovagoltak fölötte. A patak vizében magához tért, kimosta sebeit és a sötétség beállta után egy gazdátlan ló hátán elindult megkeresni seeregét. Egész éjjel ügetve reggel szerencsésen elérte a magyar tábornok táborát. Harcolt Gyulafehérvárnál, Zsibón, Dévánál és Kolozsvárnál.

Nemcsak a fegyveres harcokban vett részt, hanem – francia nyelvtudása révén – az osztrák és az orosz hadseregnél gyakran kémkedett is, táncosnő szerepében. Bem tábornok katonai kintüntetéssel jutalmazta hírszerző tevékenységét.

Utolsó előléptetését, a kapitányi ki nevezést egy veszedelmes kém szolgálattal teljesítéséért kapta. Zsibóról, ahol

1848 – 170 éve

majdnem másfél évszázaddal előbb *Losárdi Zsuzsanna* utoljára lelkesítette Rákóczi hadait – női ruhába öltözötten indult Törökországba. Ezer veszélyen keresztül, állandóan farkasszemet nézve a halállal, teljesítette a rábízott feladatot. Azután Törökország lett az ő számkivettségének is a hazája, akárcsak *Mikes Kelemennek* és sok más híres magyarnak.

Világos után sok szabadságharcos bujdosott Olaszországban, Svájcban, a nyugati államokban és Törökországban. A szabadságharc leverése után Törökországba emigrált. 1850 februárjában férjhez ment *Matta Ede (Eduárd)* honvéd századoshoz.

Bányai Júliát Törökországban sem engedte nyugodni a hazaszeretet. Jelentkezett

tábornokánál és – bár fejére vérdíjat tűztek ki ellenségei – még kétszer visszatért a letiport Magyarországra,

Erdélybe 1851-1852-ben, ahol a *Makk Károly*-féle osztrákellenes összeesküvésben vett részt. Ennek leleplezése után ismét Törökországba menekült, majd férjével Kairóban telepedett le. Itt nyitották meg a „Fáraóhoz” címzett fogadójukat.

Kairóban halt meg 1883-ban, 59 éves korában. Kalandos életéről *Thury Zsuzsa* írt regényt 1951-ben *Bányai Júlia* címmel.

Gálfalvi Gábor ny. ig. tanító
(*Alsóboldogfalva, Hargita megye*)
cikke alapján.

(*Megjelent az Átalvető*
2016. márciusi számában)

Humor... Humor... Humor...

(Szeretettel és humorral kell élni az életet!

A szeretet a megértéshez, a humor az elviseléshez kell.)

A beteg hallgatja a diagnózist: veseelégtelenség, májnagyobbodás, hörgőszűkület...

– Doktor Úr! Tudna valami pozitívát is mondani?

– Jmm, ja...a! Lássuk csak!?!? Igen! Itt van például az Aids-teszt eredménye.

Orgonaszínű inget kér a székely a boltban, az eladótól. A kereskedő halmozza a különféle színű ingeket, az egyik túl sötét, a másik rózsaszínű, a harmadik sárga, a negyedik pirosas. Végül is kiborul a kereskedő:

– Látott valahol olyan inget?

– Láttam hát. Ott a kirakatban.

– Na de az az ing fehér!

– És akkor? Még nem látott fehér orgonát?

A tanár nincs meglegedve a kilencedikesek szellemi színvonalával, ezért gúnyosan így szól hozzájuk:- Kérem, aki idiótának érzi magát, az álljon fel!

Nagy csend, mindenki ülve marad. Egyszer csak az egyik gyerek óvatosan feláll.

– Nos, te úgy gondold, hogy rászolgáltál az idióta elnevezésre? – kérdi a tanár gúnyosan-

– Az igazat megvallva, nem, de nem bírtam nézni, hogy a tanár úr egyedül álldogál

Doktor a betegéhez:

Barátom, maga csak az erős szervezetnek köszönheti, hogy végül meggyógyult.

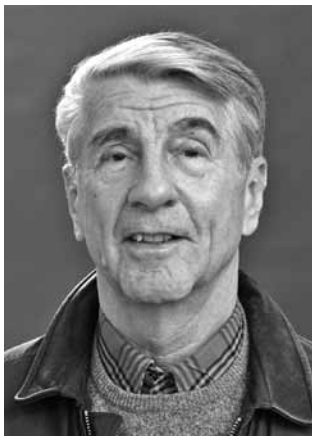
– Jó, hogy mondani tetszik. Már éppen fizetni akartam a doktor úrnak.

Folyamatos emlékezet

A 80 éves Korniss Péter életmű-kiállítása

A Magyar Nemzeti Galériában, a Budavári Palota C épületének földszintjén január 7-ig látogatható visszatekintő tárlaton Korniss Péter Kossuth-díjas és Pulitzer-emlékdíjas magyar fotográfus - a Nemzet Művésze - kereken öt alkotói évtizedéről adnak számot.

Baki Péter és Jerger Krisztina, a kiállítás kurátorai valamivel több mint másfélszáz felvételt válogattak össze Korniss munkásságából, s ezeket öt témakörbe rendezték. Az anyag országhatárokon túl kisugárzó jelentőségét is hangsúlyozzák a magyar és az angol nyelven megjelent pompás tárlatkísérő albumok. A bennük szereplő tanulmányokat rangos nemzetközi szerzőgárda írta: Baki

Péter, a kecskeméti Magyar Fotográfia Múzeum igazgatója, *Daniela Mrázková*, a cseh sajtófotó pályázat (a Czech Press Photo) igazgatója, és *Colin Ford*, az angol Nemzeti Fotómúzeum alapítója. Mindhárman a magyar fotóművész régi barátai és tevékenységének kiváló ismerői.

A közhiedelemmel ellentétben Korniss Péter nemcsak az eltűnőfélben lévő honi és erdélyi paraszti életmód kitartó megörökítője. A mezőszegi, székelyföldi vagy bukovinai csángó falusi hagyományok mellett érdeklődése kiterjedt a máramarosi románok, a felvidéki szlovákok és a délvidéki szerbek szorgos hétköznapijaira, ünnepeire is. Így méltatja ezt Daniela Mrázková: „Az idő előrehaladtával Korniss Péter akkori fotói valóságérőtelően romantikusnak hatnak. Van bennük valami mesészerű

varázslat, ami akaratlanul a múlt század első évtizedeinek felvételeire emlékeztet. Ebből az időből a nagyapám is őrzött a szülőföldjéről Kelet-Csehországról nosztalgikus emlékként üvegnegatívokat. Talán a második világháború előtti Szlovákia vidéki tájairól készült szociodokumentarista fotók hasonlítanak még Korniss képeihez. Az időeltolódás nagyapám cseh szülőfaluja vagy a húszas-harmincas évek szlovák vidéke és Korniss Péter erdélyi tájai között több évtizedes... És bár a »tovatűnő időt« nemcsak szülőföldjén, Erdélyben követte, hanem a magyar határon túl, Romániában, Szlovákiában, Szerbiában is, erdélyi gyűjtése egyedülálló.”

Mi pedig a tárlatot járva, sorra felidézhetjük a hatvanas évekből a széki (sici) tánczúri jeleneteket, vagy a lakodalmast, és a húsvét hétfőt, a jobbágytelki (sámbriasi) szilveszteri bált. Láthatjuk a lészpedi (lespezi) függő bölcsőt és az anyát „bubájával”. A hetvenes évekből a kemény hétköznappal szembeesülhetünk, így a térdig sártengerben caplató, gumicsizmás falusi kisiskolásokkal, a félig befagyott patakban ruhát mosó deszei (desesti) parasztasszonnyal,

a kazlat rakó, szénahordó zábrivai szlovák sorstársaikkal, a görnyedve krumplit szedő kupuszina (bácskertes) szerbiai öreg házaspárral. A kukoricakapálás közben kiegyenesedő, ezerráncú magyargéci, nógrádi anyóka, a romániai Grosi birkát őrző bundás-kucsmás pásztorgyermeke, a behavazott tarlón bigegő székli hadirokkant képe is egy-egy súlyos sorsot idéz fel a múltból. A rimóci ravatalozás, a sirató asszonyokkal és

fejfa-állítással különösen nagy jelképi erőt sugall. A külön szavak nélkül is sokat mondó fotográfiák iskolapéldája az a kép a nyolcvanas évek derekáról, amelyen a székli főutcán ünnepi viseletbe öltözött lányok és legények lehajtott fejjel vonulnak a templomba, miközben fölöttük ott virít a vörös pléhtáblán a teljesen „tájidegen” politikai szlogen: „Ceausescu - eroism / Románia - comunism!” (Ceausescu - hősiesség / Románia - kommunizmus). Ennél már csak az érmihályfalvi (Valea lui Mihai) bocskoros pásztor szoborszerű figurája tömörebb, amint a győzelem V-jelét mutatja jobbjával, a diktátor kivégzése után. A rendszerváltás nyomán rohamosan tört be a Kárpát-medencébe is a globalizáció. A székli táncház fiatal párjából a lány még tetőtől-talpig népviseletben, de a városi munkából hazatért legény már pólót és farmert hord, csak a jellegzetes helyi szalmakalap emlékeztet idevalóságára. A lézpedi görkorcsolyás tinedzser otthonát díszítő mű-perzsaszőnyeg és giцses falikárpit szintén kortünet. Más képek is a hagyományvesztésről, a kiszakadásról, eltávolodásról, illetve a

húségről, a ragaszkodásról szólnak. A komorzáni (cámárganai) idős édesanya díszpárnára nyomott fotón őrzi a távolba szakadt városi ruhás fiatal pár - Lenuta és Vasile - mellképét. Az aknasugatagi (Ocna Sugatag) farmeres „kispapa” avasi móc fejkendőbe, blúzba, katrincába és parányi bocskorba bújtatta karon ülő lánykáját. A szamosújvári (gherlai) lány nagyesztélyiben áll a műanyag csillár alatt, népviseletes anyja mögött. Az 1973-as csángó „Anyá és bubája” harmincöt év múltán, 2008-ban is Korniss kamerája elé állt a „tiszta szobában”, de az egykori pólyás már érett férfiként, a legújabb divatú öltönyben pózolt. A tárlaton egyébként nemcsak a széki Balogh család nemzedékeit követhetjük nyomon (az idősebb lányuknak a Korniss-házaspár lett keresztszülője). Az idő múlásával készült képeken felfedezhetjük a hatvanas évek „csúrdöngölőjének” megannyi más, névtelen menyecskejét és legényét is... immár házastársként vagy nagyszülői szerepben.

Korniss Péter az évtizedek során számos sikert aratott tárlata, valamint tematikus albuma nyomán nagy port felvert sorozatainak ikonikus tömörségű főművei kitörölhetetlenül beleégték a köztudatba. Jól esik most itt a viszontlátás. A meglepetést a legutóbbi évek képei jelentik, amelyeken „régis ismerősökre” is bukkanhatunk. Legfrissebb felvételein nemcsak a budapesti aluljáróban, a forgalmas fővárosi tereken, utcákon, piacokon vagy a bevásárló központok és pályaudvarok előtt örökítette meg messziről felismerhető népviseletükben az egyre idősebb széki parasztasszonyokat, amint málháikkal cipekednek, vagy kézi hímzéseiket kínálják. Elsőként fedezett fel

és vitt a nyilvánosság elé egy „rejtett régiót”. A tehetős budai családoknál évtizedek óta szolgáló „személyzetről” van szó, amint népviseletben antik bútorok és márkás festmények között vasalnak vagy a századvég-ezredelő jellegzetes bútorai és műtárgyai környezetében szorgoskodnak tarkabarka műanyag tollseprűvel, könyv-

tárfalakat és kristálycsillárokat portalanítanak, partfisolnak és parkettát vikszolnak. Olykor ellenpontként a lakástulajdonos is megjelenik a háttérben. A számítógéppel dolgozó hölgy, vagy a karosszékben ülő, testileg-lelkileg leéptelt idős dámák, akiknek még a pohár vizet is helyükbe kell vinni és éjjel-nappal felügyeletre szorulnak. A falusi származású erdélyi házvezetőnők, takarítók, ápolók lelkiismeretes munkájára, jó hírére utal áttételesen, hogy még barokk templomi környezetben is szívesen veszik igénybe szolgálataikat. Amint a fotós idevágó videó-kommentárjában kifejti, nemcsak a magukra vállalt huzamos távollét miatt tiszteli őket, hanem azért is, mert ezek a sajátos „vendégmunkások” kerestük oroszlánrészét a családjuknak juttatják haza...

Wagner István
(Megjelent: BARÁTSÁG kulturális és közéleti folyóirat XXIV évf. 5. szám.)

Moszkovits János

Idegen földre ne siess...

Kallós Zoltán emlékére

Sok tízezer embernek, talán több száz-ezernek lehet közvetlen élménye *Kallós Zoltánról*. Találkozhatott vele bármerre Erdély tájain, mezőségi szülőföldjétől a Székelyföldre, Magyarországra is át-át ruccant, élt és tanított második hazájában a Kárpátokon túl, a moldvai és a gyimesi csángóknál, gyűjtötte a népdalokat, ott volt lakodalmakban és temetéseken, fel-tűnt a vásárokon, a feketetőin mindig ott volt, népművészeti tárgyakért, bokályért, lajbiért alkudott, volt, hogy felfelé srófolta az árat, hogy jobban járjon az eladó, írt és szerkesztett, táncházat, tábort és találkozókat szervezett, szórványkollégiumot indított saját házában, a kommunis-ták által elkobozott, majd visszaszerzett kúriáján, intézményt alapított, miközben ő maga már régen intézmény volt: Zoli bácsi.

Szellemi, tárgyi hagyatéka a több mint 14 ezer dal és hatezer népművészeti anyag a XIX. és a XX. századból, magyar, román, szász. A gyűjtést 13 évesen kezdte. Adatközlői gyorsan megnyíltak előtte, mert értette a népet s a nyelvét, románul, cigányul is kiválóan beszélt. Romániában mégis veszélyes nacionalistaként tartották nyilván, a kommunista titkosrendőrség zaklatta, megjárta a jilavai, a bukares-ti, a nagyenyedi börtönt és a hírhedt Du-na-csatornát. A budapesti kommunista elit se nézte jó szemmel, magyarkodónak tartotta. Igaz magyar ember volt, aki szerette az övét, s becsülte a többi nemzetet.

Történt, hogy a 2000-es évek közepén rendhagyó kéréssel fordultam hozzá, el-mehet-e válaszüti népzenei és kézműves

táborába kilencéves kislányával egy román család. Alapítványa tánctáboraiban megfordult már más nemzetiségű ember szépszerivel a világ több pontjáról, de magyar népzeneire még nem jelentkezett román gyermek s anyuka - mondta, s hozzátette: jöjjenek, tanuljanak, de itt mindenkinek énekelni kell. A közös énektanulást egyébként Zoli bácsi annyira szigorúan vette, hogy ezen a foglalkozáson maga is mindig részt vett, s ha valaki nem énekel, szülő vagy gyermek, azt rendre utasította. A tábor végeztével - amikor anya és gyermeke már remekül fújta a mezőségi és csángó dalokat - értük jött a román

apuka. Zoli bácsi beinvitálta a ház zsúfolt múzeumába (akkor még csak készülőben volt az új épület), s a ládákban rejtőző kincseit is megmutatta, románul mesélte a becses darabok történetét, s beszélt munkájáról, a zenegyűjtésről, a gyimesi és a moldvai csángókról, utóbbiak történetéről, római katolikus hitéről, archaikus magyar nyelvről.

– Tudja, alig egynegyedük beszéli már ősei nyelvét, mert a román állam elvette iskoláikat, s egyházi segédlettel románá neveli át őket, még a templomban se engedélyezik a magyar nyelvű szertartást. Nekünk, nekem is, de magának is az lenne a feladatunk, hogy ezt a magyar népcsoportot ősi kultúrájával, hagyományával megtartsuk, mert ez közös értékünk, meg kell becsülnünk - magyarázta Zoli bácsi. Aztán így folytatta román vendégének: a moldvai csángók sorsa meggyezik a szintén beolvasztásra ítélt negyedmillió Timok-völgyi vlachokével, akiknek románságát a szerb állam vitatja el. (A *Timok-völgyiek nem azonosak a*

jóval kisebb létszámú vajdasági románokkal, akinek kollektív jogait már a 2000-es évek elején elismerte Szerbia - a szerk.) Ugyanolyan fontosnak tartom szóvá tenni ezt bármilyen fórumon, hiszen ez bűn, anyanyelvi oktatás és templomi szertartás nélkül halálra vannak ítélve, a román nagyszülők már nem értik a szerbül beszélő unokákat. Zoli bácsi teljesen meggyőzte a bukaresti látogatót, aki azóta is továbbadja az övéi körében válaszúti élményeit és az üzenetet: szülőföldjén tart hassa meg ki-ki a saját identitását.

Nekem ez a legemlékezetesebb élményem Kallós Zoltánról, s amikor eszembe jut, meghallgatom a tőle kapott cd-ét, amelyen kedvenc gyimesi dalát énekli: Idegen földre ne siess...

Szól ez mindazoknak, akik elhagyták vagy elhagyni készülnek hazájukat.

Kallós Zoltán szerdán eltávozott, de nem idegen földre. Lelkisége, szellemsége mindvégig közöttünk marad. Isten nyugosztalja Zoli bácsit.

(Forrás: *Figyelő*, 2018. február 15.)

Életrajza

1926 március 26-án született a mezőségi szórványvidéken, a Kolozsvártól 26 kilométerre fekvő Válaszúton. Gyermekevei idején a vegyes nemzetiségű faluban, anyanyelvével párhuzamosan a román valamint a cigány nyelvet is megtanulta. Tanulmányait Kolozsváron folytatta, majd a sepsiszentgyörgyi Tanítóképzőbe iratkozott, ám tanítói oklevelét már Kolozsváron szerezte meg. Sikeresen felvételizett a Zeneművészeti Főiskolára, ahol többek között *Jagamas János* tanítványa. Jagamas arra ösztönzi, hogy tudatosan folytassa a már kisdíák korában elkezdett gyűjtéseit. 1946 és 1950 között

tanító Magyarvistán, 1951 és 1955 között egyetemi hallgató, majd tanító Lészpeden és a Gyímes-völgyében, azóta Kolozsváron él. Kötetei: *Balladák* könyve (1969), *Új guzsalyam* mellett (1973), *Tegnap a Gyímesben jártam* (1989), *Balladák új könyve* (1996), *Világszárnya* (2003), *Elindulék este guzsalyasba...* (2004), *A gyimesi csángók tánc élete és táncai* (2005).

A kommunizmus első évei előrejelzik hányatott életét. Családja „kulák”-listára kerül, s ezért eltávolítják a Zeneművészeti Főiskoláról. Így jut álláshoz tanítói

oklevelével Moldvában, a Bákó közelében levő csángó faluban, Lészpeden. Itt ismeri meg a moldvai csángók hagyományait, és felismerve az elrománosító politikát, megszállottként kezdi el a Kárpátoktól keletre szakadt magyarok vokális és hangszeres népzenejének, hagyományainak gyűjtését. 1957-ben betiltják a magyar nyelvű oktatást a moldvai csángó falvakban, azonban nem tud elszakadni a vidéktől, ezért közel 8 éven keresztül a Gyímes-völgyében, fakitermelésnél vállal munkát. Később megismerkedik, majd szoros barátságot köt *Martin Györggyel* és együtt járják Erdélyt, főként a Mezőség és Kalotaszeg falvait táncosok, zenészek, énekesek után kutatva. A 70-es évektől kezdve jelennek meg egyedülálló balladagyűjteményének kötetei, ám ez távolról sem jelenti a hatóságok általi zaklatásának befejeztét.

Az 1989 decemberében bekövetkezett változások, a határátlépés megkönnyítése után kezdte élvezni munkája gyümölcsét. Az aránylag nyugodtabb körülmények között megkezdhetette a gyűjtések rendszerezését és a hangzó anyagok kiadását. 1992-ben létrehozta a Kallós Zoltán Alapítványt, mely azóta is számos hagyományőrző tevékenység szervezője és támogatója, emellett a moldvai csángók ügyének egyik támogatója. Egész életműve elismeréseként 1990-ben megkapta az Életfa-díjat. A magyar állam részéről azóta is folyamatos elismerésben részesül: megkapta 1993-ban a Magyar Művészetért-díjat, 1996-ban a a Julianus- és a

Kossuth-díjat, 1997-ben a Martin György-díjat, a Pro Minoritate-díjat, a Magyar Örökség-díjat, 1999-ben a Tőkés László-díjat, az 56-os Érdemkeresztet, 2001-ben a Corvin-láncot és a Szent Imre-díjat, 2003-ban a Kölcsey-díjat. Az EMKE tiszteletbeli tagjává, a Magyar Néprajzi Társaság tagjává, a Magyar Művészeti Akadémia fő tagjává választotta.

Kallós Zoltán végezte a magyar nyelvterületen a legnagyobb népzenei gyűjtést. Gyűjtéseiből hanglemezes válogatások jelentek meg, archív felvételeiből több hangzóanyag-sorozatot szerkesztett és adott ki. Énekesként ő maga is két lemezt jelentetett meg: *Búsulni sohasem tudtam...*, *Idegen földre ne siess...* Néprajzi filmek szaktanácsadója, népzenei fesztiválok ünnepelt énekes, előadója. Az erdélyi és magyarországi táncmozgalom egyik életrehívója, népzenei és néptánc táborok szervezője. Nevelői hatása rendkívüli jelentőségű, mivel hosszú évek során fiatalok tömegeivel ismertette és szerettette meg a magyar népművészetet. Szakmai tanácsai, útmutatásai több generációt indítottak el és segítettek a zenész, táncos és néprajzos pályán.

Szongott Gábor

„Szongott Kristóf Szongoth szemmel”

Szongoth Gábor érdekes előadást tartott az EÖGYKE klubban 2018. február 15.-én. A klub – anyagi okok miatt – 2018-tól az Orlay utcába költözött, ahol az emeleti közösségi termekben nagyon bensőséges környezetben, töretlenül folytatja több, mint 20 éves pályafutását.

Az előadó nem Szongott Kristóf életművét ismertette kronológia sorrendben, hanem idézett Szongott Kristóf születésének és halálának évfordulóival kapcsolatos megemlékezésekből, méltatásokból, bemutatta Szongott Kristóf könyveit, amelyeket támogatásával jelentettek meg reprint kiadásban a budapesti örmény önkormányzatok.

Az előadás ismertette az utóbbi években végzett Szongoth családfakutatása eredményeit. Szongott Kristóf és Szongoth Gábor

családja is Szamosújvárról származik, de mindeddig ismeretlen volt a családi kapcsolatuk. Mivel a Szamosújvári örmény katolikus egyház iratai (keresztelés, házasság, halálozás), az 1800-as évek közepéig örmény nyelven íródtak, a családfa kutatása jelentős nehézségekbe ütközött. Bár az értékes egyházi iratokat néhány évvel ezelőtt a Szamosújvári Téka közöség segítségével (Balázs Bécsi Attila szervezésében) sikerült lemásolni, így biztonságba helyezni, ma már alig akad valaki a világon, aki értené az erdélyi (nyugat) örmény nyelvet. Szerencsére Szám Laci bácsi segített, rendkívül szívós, aprólékos munkával végig böngészte a szinte olvashatatlan, meggyötört iratokat, és összeillesztette a kiolvasott adatokat. Összeállt a családfa az 1700-as évektől – ekkor költöztek Besztercéről Szamosújvárra, az újonnan létesített településre az örmény családok – az 1850-es évekig. A folytatást

a meglevő és összegyűjtött családi iratokból *Dankó Beatrix* családfakutató segítségével sikerült összerakni. A család rendkívül kiterjedt, az 1700-as évek végén, az 1800-as évek elején egy családban 8-12 gyerek született (sajnos a gyerekek harmada kiskorban meghalt), így sok Szongot ág van, amelyek adatait igen nehéz összeszedni. Ezt tovább nehezíti, hogy a családok az 1800-as években, de főleg a XX. sz. elején szétköltöztek Erdély más városaiba (Tasnád, Zilah, Berettyószéplak, stb.) és Magyarországra. A családfa kutatás mellékterméke a Szongot név eredetének története. A legvalószínűbb, hogy még Besztercén az eredetileg Krikorján család egyik ágát – akik ládával kereskedtek – elnevezték Szendug (ládás)-nak, ebből lett Szengod, Szengodjan, Szongod, majd szász hatásra Sohn-Gott (Isten fia), Szongodt, Szongot, Szongott, Szongoth. Nagyapám neve a hivatalos iratokban, az 1800-as évek végén még háromféleképpen szerepelt: Szongod, Szongodt, Szongoth.

A kutatás közben előkerültek az ősi keresztnevek is, amelyek idővel jelentősen átalakultak:

Hovhannes, (J)Ohan(n)esz, Ovanesz= János

Grigor, Krikor, Kirkor= Gergely

Annig, Aniska= Anikó

Chacsig (kereszteske)= Kristóf

A sok személyes esemény közül egy érdekesség. Fiam *Szongoth Kristóf* a Szamosújvári örmény temetőben több Vetti sírkő feliratot látott. Megtetszett a név (a Neje is elfogadta), és némi nehézség árán felvetették a Magyarországi örmény utónévjegyzékbe. Így – azt hittük – ő lett az első *Szongoth Vetti* Magyarországon, de utóbb kiderült, Szongott Kristóf egyetlen lánya is Vetti volt, aki fiatalon meghalt... A Szongoth családfa kutatását folytatom, ha már a neheze megvan, ezért kérem, akinek bármely időszakból van adata, küldje el, én pedig elküldöm elektronikusan a meglevő családfát a legutolsó állapotban.

Szongoth Gábor

Seremetyeff-Papp János előadása a januári klubon

A restaurátor, művészettörténész a tőle már megszokott módon igen színvonalas előadást tartott **A Mária-tisztelet kialakulása a keleti egyházművészet tükrében** címmel.

Mária alakját pontosan bemutatta: Mária szentséges, a szentek fölött áll, de természetesen Isten alatt. A keleti egyházak történetének ismertetése után szóba került az 1054-es egyházszakadás oka: a 12 pátriárkából kivált egy, s így alakult meg a római egyház. A pravoszláv szó jelentése helyes hitű. Az örmény apostoli egyház kapcsán megtudtuk, hogy ruhájuk erősen nyugati hatású, de díszesebb; fejfedőjüket mitrának nevezik.

A szakadástól kezdve a keleti és nyugati egyházművészet külön utakon járt.

A **Mária-tisztelet** a II. században alakult ki, a IV. századra tehető a kiteljesedése, először keleten, majd nyugaton. A középkor derekán a keresztény Európában már uralkodó szerepet töltött be, igaz, a protestantizmus idején kicsit háttérbe szorult. Kezdetől fogva párosult a szüzesség kultuszával. A IV. században tiszteletre templomokat is építettek. Kétszáz évvel később Mária haláláról és mennybe meneteléről is megemlékeztek. Ismét kétszáz esztendő elteltével közvetítőként határozták meg: ember és Isten között. Szintén ekkor kezdték ünnepelni Mária születését is. A X-XI. században Máriát az irgalmasság anyjának, a világ királynőjének kezdték nevezni. Megint ugrunk kicsit az időben: a XII-XV. században a szenvedő Mária tiszteletét vezették be. Máriát hét fájdalom érte, ezért bennünket, embereket jobban megért. Máriát gyakran korona nélkül, ám virággal és madárral ábrázolták. A XVII. században Mária lett a legfőbb védőszent, az üdvözülés az ő közbenjárásával érhető el. A XIX. században Máriát az egyház tagjává avatták.

Mária alakja a képzőművészetben

A **nyugati egyházban** először a katakombákban jelent meg alakja a II. században. Többször gömbön állva láthatjuk, ám a gömb nemcsak a Földet, hanem a világmindenséget jelképezi.

Tiziano újdonságot vezetett be a

Mária-ábrázolásban, az arany háttér helyett tájképet festett.

Mária a keleti egyházművészetben

Szent Lukácsról ismert, hogy igen kiválóan festett is, valószínűleg ő alkotja az első Mária-ikont. Ennek kapcsán *Seremetyeff-Papp János* pontosan meghatározta az ikon fogalmát is: egymást követő, vagy egymástól távoli eseményeket ábrázol egy képen. Igen gyakori a személyek, szentek megjelenítése. Érzelmeket nem ábrázoltak, a testet a feltámadás utáni állapotban láthatjuk. Az ikon tulajdon-

képpen egy ablak, melyen keresztül kapcsolatba léphetünk a túlvilággal, a szentekkel. A rajta lévő fény, a fehér és arany szín az Isten kegyelmét jelképezi. Az ortodoxiában a legnépszerűbb a Mária-ikon.

E jegyzet készítőjének egy ideig sikerült a képeket is leírni, néhányat fényképezni. Az **Angyali üdvözet** ikonon Gábrriel kezében a hírnökök pálcája látható. A kék ég a három csillaggal a Szentháromság jelképe. A csillagokból három sugár

indul ki, egy Mária fejére, a szívére és a méhe felé. A XVII. században készült **Az Ige testté lett** ikon, melyen a Mária előtti ostyán a felnőtt Krisztus teljes alakját ábrázolta a művész. Hasonlóképpen jel típusú ikon az a XIX. századi mű, melyen Jézus mandorlában látható.

Orans típusú ikonoknak nevezzük azokat, melyen széttárt kéztartással imádkozik az ábrázolt személy. Az őskeresztények ugyanis e kéztartással imádkoztak.

A zománcdíszítésű ikonokon a zománc-táblákon felirat olvasható.

Az ikonok egy másik fajtája a Mária, az életadó forrás. Máriának tulajdonították ugyanis azt a csodát, hogy néhány helyen forrás keletkezett. Bizáncban például egy ilyen csodás forrásfakadás helyén templomot építettek, és lelki-testi bajokat gyógyítottak.

Oroszországban gyakori a kereszt alakú medence. Az egyik szárán léptek a medencébe, a másikon megtisztulva jöttek ki.

A több hittézist magában foglaló ikonokon felhőket láthatunk, melyek Máriát, Jézust és az angyalokat jelképezik.

A kazányi Istenanya orosz táblaképeken a gyermek Jézust felnőtt arccal jelenítették meg. Mivel *Agárdy Gábor* több ilyen ikont is festett, így kitért az előadó arra, hogy *Agárdy* keze alól teológiailag hibátlan, kolostor szintű alkotások kerültek ki. Különleges ez azért, mert ma divattá vált az ikonfestés, ám mélyebb átélés, tájékozottság nélkül készülnek a képek.

A vlagyimiri Istenanya típusú ikonon Mária egyik karjával Jézust tartja, a másikkal rámutat: Ő az út, az igazság és az élet.

A hodégitriai típusú ikon fő szerepe, mondanivalója az útmutatás.

Az Eleusza-típuson megfigyelhetjük, hogy Mária gyermekét magához szorítja, arca könnyörületes, meghatódott, ám egyben szomorúságot is kifejez fia jövődó szenvedése miatt. Ehhez igen közel áll a gyergyószentmiklósi könnyező ikon.

Külön típust alkot a tejjel tápláló Mária-ikon.

A háromkezű Istenanya-típus eredete: *Szent Jánost* arra kényszerítették, tagadja meg hitét. Erre nem volt hajlandó, ezért levágták a kezét, majd börtönbe vetették. Ott Máriához imádkozott keze visszanyerése érdekében. E csoda beteljesült, s erre emlékeznek az ikonfestők.

A pünkösdi ábrázoláson Mária közepén helyezkedik el, körben az apostolok láthatók. Az örmény változatán Mária közbenjár a Szentlélek leáradásáért.

A fájdalmas Istenanya ikonokon Mária mellett az egyik oldalon létrán a kakast, a másikon a golgotai keresztet láthatjuk.

S álljon itt még néhány ikontípus: ábrázolták Máriát el nem hervadó virággal, Napba öltözötten, a betegek, katonák védelmezőjeként. Győztes csata után az Istenszülőt trófeumokkal jelenítették meg. Gyakori (volt) továbbá a királyok hódolata, Mária Jézus halotti leplével, valamint Mária halála ábrázolás.

Február 25-én az erdélyi örmény templomokban *Dr. Jakubinyi György* érsek, örmény apostoli kormányzó úr beiktatásának 26. évfordulójára emlékeztünk és érette mutatuk be a Szentmise áldozatot. Imádkozunk az érsek-kormányzó úrért, hogy tartsa meg még számunkra számos éven át!

(Forrás: *Gyergyói örmények Hírlevél*)

Programajánló

Rákóczi Szövetség Rákos Mezeje helyi szervezete és a Zuglói Örmény Önkormányzat tisztelettel meghívja Önt és kedves családját

„Maradjatok azért továbbra is a haza oszlopai és támaszai...” (Klapka György) című irodalmi estjére. Az összeállítást szerkesztette *Kovács Gergelyné* kultúrtörténész
Időpont és helyszín: 2018. március 9. péntek 17 óra, Zuglói Nemzetiségek Háza, XIV. Budapest, Thököly út 73. – *A belépés ingyenes.*

dr. Tamássy Bíró Magda és Zárugné Tancsin Katalin

Örményország őszi földjén – A világ első keresztény államában címmel *Benyik Béla* vetítettképes ismeretterjesztő előadása tekinthető meg két részben a Budapest-Fasori Evangélikus Gyülekezet termében 2018. március 9. és 23-án 18 órától. Helyszín: 1071 Budapest, Damjanich u. 28/b.

Fővárosi Örmény Filmklub műsora

Fővárosi Örmény Filmklub (Budapest, V. ker. Akadémia u. 1. I.em. 180. terem)

2018. március 10-én 15 órakor *Korniss Péter* fotóművész életművét mutatja be a művész előadásával

A Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szeretettel meghívja Önt, kedves Családját és Barátait **Yehudi Menuhin is Ót hallgatta** című irodalmi, zenei, hagyományörző Nemzetiségi Nap előadására

2018. március 10-én, szombaton 16.30 órakor

Bevezetőt mond *Sediánszky János* Prima Primissima díjas író, rádiós újságíró

Lukács György István kulturális diplomata könyvbemutatója

Fellépők: *Várady Mária* színművész, újságíró, *Jeges Krisztián* színművész, *Juhász Endre* dudukművész

Vendégeink: *Mikó István* Jászai Mari-díjas színművész, zeneszerző, rendező és *Szabó Anikó* színművésznő

Helyszín: V. kerület, Akadémia u. 1. Színházterem

A belépés díjtalan! A helyszínen regisztráció kötelező.

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat, EÖGYKE, Budavári Önkormányzat

2018. március 14-én 11 órára

a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

tisztelettel meghívja Önt, családját és barátait

KISS ERNŐ

örmény származású, '48-as altábornagy, aradi vértanú emléktáblájának megkoszorúzására. A megjelenteket köszönti *Nuridsány Zoltánné* elnök.

Közreműködnek: *Várady Mária* színművész és a Hartyán Általános Iskola tanulói

A koszorúzás helyszíne: Budapest XV. kerület Szentmihályi út 3-11. és a Kiss Ernő u. 47/2. szám alatt lévő sarokház.

Fővárosi Örmény Klub**2018. március 15. 17 óra, Budapesti Örmény Katolikus Lelkészég**

(1114 Budapest, Orlay u. 6.)

170 éve tört ki a magyar forradalom és szabadságharc

Talpra magyar!Közreműködik: *dr. Issekutz Sarolta* és *Fabók Bíborka***Emlékkoncert a magyar és -örmény hősökért**Előadja *Kátainé Szilvay Ingrid* zongoraművésznő

A koncerten J.S.Bach, W.A.Mozart, F.Chopin, R.Schumann, E. Satie, Komitasz, Hacsaturján, A.Szpendiarján, E. Mirzóján és Bartók B. művei csendülnek fel.

Rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Támogatta: Budapest Főváros II. ker. Örmény Önkormányzat.

Szeretettel vár mindenkit *dr. Issekutz Sarolta* elnök**Marokkói és magyarörmény gasztronómiai barangoláson**

vehetnek részt közösségünk tagjai

Az eseményt a Rabat Magyar-Marokkói Hagyományőrző Egyesület

szervezi, támogatói a Fővárosi Örmény Önkormányzat

és a XVIII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

A programok során a jelenlévők Azra, a marokkói konyha szakácsa főztjével ismerkedhetnek meg egy tradicionális vacsora során: a svédasztalról az esemény teljes időtartama alatt marokkói és örmény ételeket kóstolhatnak. Ehhez 2000 forintos jegy megvásárlására van szükség: az igényt a www.rabategyesulet.hu oldalon szükséges jelezni.

Ezen felül marokkói fűszer-és olívbogyó-bemutató és kóstoló, marokkói zöld-és mentatea kóstoló, vízipipa bemutató és kipróbálási lehetőség várja a gasztronómiára fogékony vendégeket. Akik pedig valódi kulturális barangoláson vennének részt, marokkói folklórzenét hallgathatnak, hastáncot csodálhatnak, tradicionális viseletek, ruhák, kiegészítők bemutatóján vehetnek részt, és akár a hennafestést is kipróbálhatják.

Az esemény ideje alatt vásárlásra is lesz lehetőség, kapható lesz: tajine, fűszerek, olívaolaj, olívbogyó, datolya, ribizli-és gránátalmabor, gránátalmaszós, valamint textíliák, további ajándéktárgyak. Az eseményen marokkói és örmény kereskedők termékeivel ismerkedhetnek meg a résztvevők.

Időpont: március 31-e, 16.00 és 20.00 óra között.**Helyszín: Budapest, V. Akadémia utca 1. 1. emelet, Díszterem.**A belépés ingyenes, de szigorú regisztrációhoz kötött! Regisztrálni a szervezes@fovarioirmeny.hu címen, vagy a 061/332-1791-es telefonszámon lehet.**A Zuglói Örmény Önkormányzat**szeretettel meghívja zenés irodalmi rendezvényére, *Fától – fáig* címmel, amelyen *Mayer Enikő* művésznő az erdélyi irodalom legszebb megzenésített verseit adja elő*Bagyinka László* közreműködésével**2018. április 6-án pénteken 17 órakor** a Zuglói Nemzetiségek Házában (1146 Budapest, Thököly út 73.) A belépés díjtalan.

**Fővárosi Örmény Filmklub április 7-én 15 órakor
(Budapest, V. ker. Akadémia u. 1. I.em. 180. terem)**

Jankovics Marcell rajzfilmes előadása és az általa rendezett
Ének a csodaszarvasról című rajzfilm bemutatása
A rendezvény 15 órától 16.30-ig tart és ingyenesen látogatható.

**Fővárosi Örmény Klub
2018. április 19. 17 óra,**

Helyszín: Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség 1114 Budapest, Orlay u. 6.
• Az Örmény Genocídiumra emlékezünk
• Dr. Székely András Bertalan: Istennel a Hazáért
Keresztény és nemzeti felszólalások. Könyvbemutató. Beszélgetés a szerzővel.
Rendező: Fővárosi Örmény Önkormányzat

A Zuglói Örmény Önkormányzat tisztelettel meghívja
Aradtól Temesváron át Orsováig című vetítettképes előadásra

Előadó: Horváth Zoltán György, a Romanika Könyvkiadó vezetője, egyetemi oktató

Időpont és helyszín: 2018. április 20. péntek 17 óra

Zuglói Nemzetiségek Háza 1146 Budapest, Thököly út 73.

A belépés díjtalan. *Zárugné Tancsin Katalin*, a Zuglói Örmény Önkormányzat elnöke

Balettktatás gyerekeknek már óvodás kortól!

Várunk szeretettel a Fővárosi Örmény Közösségi Terében minden olyan táncolni vágyó gyereket, aki már betöltötte a 4. életévét.

Az előkészítő gimnasztika mellett a klasszikus balett alapjaiba is bevezető tanfolyam olyan készségeket fejleszt, melynek révén gyermeke kiegyensúlyozottabb, koncentráltabb és magabiztosabb lesz a mindennapi életben. Mindemellett klasszikus zenei remekművekkel ismerkedve beleélheti magát tündérek és hercegnők szerepébe.

A foglalkozásokat *L. Székely Melinda* klasszikusbalett-pedagógus, közösségünk tagja vezeti, 2018. március 19-től.

Az alkalmak bérlet vásárlása esetén 1500 Ft/óra áron elérhetők. A bérlettel heti két foglalkozás, azaz havi nyolc érvényesíthető az alábbi időpontokban:

Hétfőn: 17.00-17:45-ig

Szerdán: 17:00-17:45-ig

Jelentkezés, érdeklődés: 06/20-414-7973

A foglalkozások helyszíne: Budapest, V. Akadémia utca 1. 1/180 terem.

ÉNEKTANFOLYAM

Várunk szeretettel minden olyan tagunkat - korosztálytól függetlenül -, aki örmény énekeket szeretne tanulni profi oktatás mellett.

A foglalkozás kiterjed a helyes énektechnikára, színpadi előadásmódra, magyar és örmény szerzemények, igény szerint egyházi és populáris énekek ismeretére.

A foglalkozásokat a Fővárosi Örmény Közösségi Térben szerda és szombat között, Lipcsey Edit énekművész, közösségünk tagja vezeti.

Az oktatás díja óránként 2500 Ft. Bérlet esetén 1800 Ft/óra. A foglalkozásokra folyamatosan lehet jelentkezni, az oktatóval előre egyeztetett időpontra. Ajánlott életkor 16+.

A foglalkozás helyszíne: 1054. Bp. Akadémia utca 1.1. emelet 180.

Érdeklődni: a szervezes@fovaroiormeny.hu címen, vagy üzenet hagyásával a 061/33-21-791-es telefonszámon lehet. Utóbbinál adja meg nevét és elérhetőségét, hogy viszhívhatunk.

ÖRMÉNY NYELVTANFOLYAM

2018. március 12-től, kéthetente hétfőnként délelőtt 10.00-13.00 óra között várunk mindenkit szeretettel örmény nyelvkurzusunkra a Fővárosi Örmény Közösségi Térbe.

A nyelvtanfolyamot anyanyelvi tanár tartja, a Fővárosi Örmény Önkormányzat támogatása mellett díja csak: 1000 Ft/fő/óra

Helyszín: 1054. Bp. Akadémia utca 1. 1. emelet 180. terem.

ÜVEGFESTŐ TANFOLYAM

Elvarázsoolták a templomok gyönyörű ólomüveg ablakai, vagy a híres Tiffany-lámpák? Megmutatjuk, hogyan készíthet otthon hasonló festett kincseket.

Várunk minden olyan érdeklődőt – korosztálytól függetlenül -, aki szeretné megismerni a keleties örmény és a misztikus magyar motívumvilágot. Egy egyedi technikát, amelylyel üvegre, kőre és vászonra is festhet.

Díszítse fel otthonát saját kezűleg, vagy legyen akár barátai kedvenc hobby dekorátőre! Jelentkezzen a Fővárosi Örmény Közösségi Térben rendezett tanfolyamunkra, amelyet **Dávid Krisztián** vezet.

Az alkalmak **március 17-től, minden szombaton látogathatók 13.00-14.30 óra között**, alkalmanként 2500 Ft-os áron. Bérlet vásárlása esetén 1800 Ft / alkalom.

Tagjai számára a Fővárosi Örmény Önkormányzat ingyenesen biztosítja az alapeszközöket és nyersanyagot.

A foglalkozások helyszíne: V. Akadémia utca 1. 1. emelet, 180. terem.

Nagy Béla

Volt egyszer egy Szentháromság vagy Nits-féle patika (2. rész)

Egyházi és közéleti tevékenysége

Nits János hitbuzgó keresztény ember volt, de vallásosságát nem a képmutató ájtatosság, hanem az egyházközszégi életben való tevékeny részvétel jellemezte. Egyházát, a Szent Ferenc plébániát erkölcsileg és anyagiilag is bőkezűen támogatta, annak évekig tanácsosa volt. Hatékony és áldásos egyházi tevékenységének elismeréseként *Mayláth Gusztáv* erdélyi római katolikus püspök 1922-ben a szamosújvári római katolikus egyház (közismert nevén a barátok temploma) főgondnokának nevezi ki. Részlet a 6245/1922-es kinevezési okmányból:

„Tekintetes NITS JÁNOS gyógyszerész úrnak, KRISZTUSBAN KEDVELT HÍVŐNKNEK ISTENTŐL ÁLDÁST ÉS ÜDVÖT!

Az Istentől Reánk bízott erdélyi egyházmegye szellemi, és anyagi, egyházi és iskolai érdekeink előmozdítása szempontjából az egyházmegyei szabályok értelmében Püspöki Elődeink példáját követve, a hitközségek egyházi kormányzatába egyes világi kath. hívőnket is részesítjük. tesszük ezt azon reményben, hogy ők e megtisztelő bizalomnak a jelzett magasztos kötetmek pontos teljesítésével akként felelnek meg, hogy mint fiuk segítik az atyát a

Nits János

háztartásban, védik a házi bajokban, oltalmazzák szabadságát és függetlenségét, őrzik javait és jogait és tisztelettel meghajolva az egyedül üdvözítő Anyaszent-egyház törvényei előtt, szigorúan őrziknek attól, hogy az egyházban és a hozzá tartozó intézmények körében az egyházi főhatóság s a lelkész mellőzéssel önmállólag rendelkezzenek.

E szent célból a szamosújvári latin szertartású rom. kath. egyházközszégnek KEDVESSÉGEDELLEL szemben nyilvánult bizalmához járulva, Püspöki joghatásunk erejével KEDVESSÉGEDET A SZAMOSÚJVÁRI LATIN SZERTARTÁSÚ ROM. KATH. EGYHÁZ FŐGONDNOKÁNAK KI-

NEVEZZÜK.”

Két évtizeden keresztül szolgálja ilyen minőségben egyházát. Legjobb tudása és a püspöki intelmeknek megfelelően intézi a plébánia világi ügyeit, ezért nem csoda, hogy halálát követően a Szent Ferenc Rend confratereként emlékeznek meg róla.

Egyházi tevékenysége mellett Nits János a közélettől sem marad távol. Hosszú éveken keresztül városi tanácsos, és mint ilyen tevékeny részese a közügyek intézésének is. Becsülettel és alázattal végezte

és intézte a rá bízott feladatokat, példát mutatva tanácsos társainak. Képviselői hitvallását, a második világháború kezdetén, az újonnan alakuló városi tanács beiktató ülésén mondott beszédében így foglalja össze:

„...Ezen terem, hol városunk vezetői fognak tanácskozni, ez is sokszorosan le-

Nits János (középen) barátaival a patikában

kicsinyített mása a nagyvilágnak. Kérve kérem tehát a városi képviselőtestület minden tagját, hogy sohase feledjék el itt sem a krisztusi parancsot: a szeretetet, egymás megbecsülését, akkor biztosítva lesz a város egészséges haladása, fellendülése, békéje és nyugalma. Itt, e teremben, gondosan mérlegeljünk minden szót, minden gondolatot és minden tettet, egyéni érdek, önzés hiúság és nagyravágás itt ne találjon talajra, így segíthetjük elő legjobban Szamosújvár előrehaladását. Itt nem győzhet a harag, hanem az érv. Ne győzhessen itt a széthúzás, a harag, (a kákán is csomót keresés), hanem a becsületes együttműködés, a jóindulatú és szorgalmas munka és a tárgyilagos kritikai szellem. Úgy szolgálhatjuk legjobban az egyéni érdekünket is, ha mindig a város

javát tartjuk szem előtt, ezzel polgártársaink háláját és megbecsülését vívjuk ki.”

A család: jólét, béke, szeretet jellemezte
Nits János, Szamosújvárra kerülése után nem sokkal feleségül veszi a *Bányai család Szeréna* nevű lányát, akivel négy évtizeden keresztül boldog családi életet élt.

Szeréna szülei, *Bányai Gyula* és *Bárány Mária* a város köztisztviselőnek örvendő polgárai, régi örmény családok leszármazottai voltak. Kellemes megjelenésű, okos, és mint általában a tehetős örmény családok gyermekei, művelt asszony volt. Beszélt németül, tudott zongorázni, és szeretett, kiváltképp csendéleteket festeni. A háztartást ő maga irányította, szívesen fogadott vendégeket. A házban olyan előkelő vendégek is megfordultak, mint *Felvinczi*

Takács Zoltán művészettörténész, egyetemi tanár, *Bányai Elemér* újságíró, író (írói álneve: Zuboly), *Gopcsa László* jogász, közíró, helyettes államtitkár, *Fáy Szeréna* színésznő, vagy *Clemens Albert* (Béla), a rettegi gyógyszerész. Nagyrészükhöz szegről-végre rokoni szálak fűzték, akárcsak *Hollósy Simon* festőművészhez – Szeréna apai nagyanyja is *Korbuly* lány volt – aki szintén a Nits ház szívesen látott vendége volt. *Nits Jánosné*, akinek anyai nagybátyja *Bárány Lukács* a Szentháromság örmény katolikus templom lelkésze volt, férjéhez hasonlóan, vallásos asszony volt. Az Oltár Egylet elnökeként az egyházközösség erősítéséért kifejtett tevékenységének elismeréseként *XII. Pius pápa* 1945 nov. 9-én a *Pro Ecclesia et Pontifice* (Egyházért és

Pápaért) becsületkereszttel tüntette ki. Hat gyereket hozott a világra, akik közül ötön érték meg a felnőtt kort: Margit (1902), Júlia (1904), Gyula (1905), Nóra (1910) és Károly (1916).

A családban jólét, béke és szeretet uralkodott. Nits János számára a család, a felesége és gyermekeinek a boldogsága volt a legfontosabb. Nem volt fukar ember, létezett a házban egy pénzes, úgynevezett „nyúlj bele” fiók, amelyekből gyerekei bármikor, bármennyit elvehettek, ha szükségük volt rá. És ezt, főleg a lányok ki is használták, különösen akkor mikor hosszabb-rövidebb időre-külföldre utaztak. Ilyenkor szokta Nits János mondogatni, félig tréfásan, félig komolyan: „Ha pénzből lennék, elolvadnék”. Ezért aztán nem csoda, hogy gyerekei rajongtak érte, és ugyanazzal a szeretettel vették körül, mint amit ők is kaptak tőle. Gyerekei iránti szeretete, gondoskodása az idő multával sem szűnt meg, azok-

kal, akik kirepültek a családi fészekből folyamatosan tartotta a kapcsolatot, levelezett velük, tanácsokkal látta el őket. Igen jellemző Nits Jánosnak a családdal kapcsolatos felfogására az a pár sor, amit frissen férjhez ment Margit lányához és vejéhez, *Frenkel Ferenc* doktorhoz intéz egy 1936-ban kelt levelében: „Bizony a mi öreg házunk mind csendesebb lesz, de az nem baj, csak ti is tudjatok a miénkhez hasonló csendes kis fészket rakni, ahol mindég komoly munka és megértés volt az élet irányítója, az utcára soha onnan semmi zaj ki nem csendült,

a szeretet és megértésnek nincsenek hangos jelenetei.”

A város összes templomának harangzúgása kísérté

Nits János, bár első sorban férj és apa volt, nem zárkózott el a város életétől sem. Jó kedélyű, vidám ember volt, aki, ha csak tehette szívesen vett részt a városban zajló különféle rendezvényeken, jótékonyasági bálokon, kulturális eseményeken. Ahol, és akinek csak lehetett segített, jó szóval, és ha kellett pénzzel is. Sokszor ere-

Nits Jánosné Banyai Szeréna pápai kitüntetése

jén felül is, de mindig diszkrétén és sohasem öncéllúként. Közkedvelt ember volt, akit mindenki ismert, szeretett, tisztelt.

Hetvenhárom éves korában, 1943. március 19-én bekövetkezett halálát mindenki nagy megdöbbenéssel és mély részvétellel fogadta. A szamosújvári örmény katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra. Temetésén a helyi és környékbeli előkelőségek mellett ott volt a fél város, de sokan vidékről is bejöttek végtisztességet tenni. A családi háznál felállított ravatalánál *dr. Hintz György* kerületi elnök búcsúztatta az Országos Gyógyszerészi

Egylet és Kerület nevében. Utolsó útján, a családi háztól a temetőig, a város összes templomainak harangzúgása kísérte.

Halálát a budapesti Gyógyszerész Szemle is hírül adta, Nits János gyógyszerész életének és tevékenységének méltatása végén ezzel a mondattal búcsúznak a volt kollégától:

„Nits János, mint az erdélyi gyógyszerész társadalom egyik közbecsülésben állott tagja méltán megérdemli, hogy méltó módon emlékezzünk meg róla és e helyen búcsúzzunk el tőle kartársi kegyelettel.”

A szamosújvári képviselőtestület 1943. április 3-án tartott rendes közgyűlésen emlékezik meg a város nagy halottjáról, volt társukról. Dr. nemes *Tamássy Károly* polgármester emlékező beszédében, melyet a képviselő társulat állva hallgatott végig, többek között ezeket mondta:

„...Egy ember hagyott itt minket, mégis a város egész társadalma érzi hiányát,

érzi a veszteséget, melyet halála jelent.

Megkönnyezzük benne az embert, aki igaz és egyenes volt, a becsületes magyar férfiút, akit az idők különféle korszakai nem tudtak kikezdeni, a közéleti munka részesét, akinek úri vonásait, melegen érző szívét, jóságos tekintetét és

férfias határozottságát éreztük a mindennapi érintkezésben.

Az ilyen elmúlásnak nincsen vigasztalan bánata, mert ez az élet a polgári

és hazafiui erényekben gazdag férfi élete volt, akinek munkája áldást jelentett a város számára.

Nits János mintaképe volt és marad mindenkor a vallásos, istenfélő,

embertársait megbecsülő, áldozatkész polgárnak, akit tisztelet és szeretet vett

körül mindenki részéről nemcsak városunkban és vármegyénkben, de mindenütt,

hol szelíd, jóságos, szeretetreméltó, szellemes személye megjelent.

És amilyen nemes gondolkodású volt a közéletben és a társadalmi életben, ilyen erényekkel tündökölt talán még fokozottabb mértékben magán és családi életében.”

És ami következett a háború után

Nits János gyerekei közül ketten, Júlia (1904-1993) és Gyula (1906-1979) is, az apjuk mesterségét választva, gyógyszerészek lettek. Mindketten, az impériumváltás után átkeresztelt és román tannyelvűvé vált kolozsvári I. Ferdinánd Király egyetemen szereztek gyógyszerész diplomát egyazon évben, 1928-ban. Az egyetem elvégzése után az újdonsül patikus testvérek apjuk gyógyszerészeti gyakorlatára, majd, tudásuk fejlesztése céljából, Júlia Nagyszébenben, míg Gyula Bécsben dolgozik rövid ideig. Ezután mindketten visszatérnek Szamosújvárra, a Szentháromság patikába, apjuk mellé. Nits János halála után a gyógyszerészeti tevékenységét Gyula veszi át. Nem volt könnyű dolga, a háborús évek, a közeledő front okozta bizonytalanság, valamint az egyre súlyosabbá váló gazdasági körülmények közepette a patika fenntartása és működtetése egyre nehezebb és nehezebb. A sok nehézség, az egyre aggasztóbb hírek ellenére, akkor, amikor sokan a menekülés útját választottak, ő továbbra is bátran kitarított, végezte a dolgát, gondját viselte az akkor már hattagú családjának, úgy ahogy azt szüleitől látta és eltanulta. Emberségének és bátorságának tanújelét mutatva, a Magyarország német megszállását követő deportálások idején - a család tudtával és segítségével - négy zsidó férfit bujtatott el a ház pincéjében, megmentve őket a biztos haláltól (Ezért a tettükért Nits Gyula

és felesége, *Nits (született Meggyesi) Alíz*, neve is felkerült a jeruzsálemi Holokauszt Emlékmúzeum falára. A Yad Vashen szervezet által 2001-ben odaítélt Igaz Ember díjat és az ezzel járó emlékérmét és díszoklevelet a Szatmárnémetiben élő építésmérnök, *Nits János* vehette át elhunyt édesapja és a Szamosújváron még élő, de már idős és beteg édesanyja szülei nevében.). Sajnos a háborút a Nits család sem vészelte át áldozat nélkül. Júlia férje, *Tihanyi Pál* huszártüzér, az amerikaiak által Kolozsvárra mért 1944-es bombatámadásban hősi halált halt.

A háború befejeztével a patika helyzete nem javult, sőt, tovább romlott. Az árubeszerzés, az infláció, de legfőképpen az új, kommunista hatalomnak a magántulajdon felszámolása céljából hozott intézkedéseinek következtében a gyógyszer-tár működtetése szinte már lehetetlenné vált. A végső csapást az 1948-ban kihirdetett államosítási rendelet jelentette, melynek következtében 1949-ben a patika állami tulajdonba vétetett, a ház nagy részét pedig rekvirálták. A szamosújvári Szentháromság gyógyszer-tár, ilyen név alatt megszűnt létezni és ezzel együtt lezárult egy másfél évszázados korszak, amelynek utolsó, majdnem 50 évét *Nits János* neve fémjelezte.

Zárzó helyett

Az államosítás következtében a két gyógyszerész, Júlia és Gyula egyik napról a másikra munka és jövedelem nélkül. Mindketten Désre kerülnek. Júlia az egyik patikában

kap állást, és mint alkalmazott gyógyszerész dolgozik nyugdíjba vonulásáig. Új családot nem alapít, szabadidejében a „Szurke nővérek” egyházi szervezet keretein belül karitatív tevékenységet folytat. *Nits Gyula* a dési gyógyszerlerakatba kerül, ahol 1951-ig dolgozik, mint főgyógyszerész. Ekkor az a „megtiszteltetés” éri, hogy visszahelyezik Szamosújvárra, és a család egykori patikájában, mint alkalmazott gyógyszerész dolgozhatik. A helyzet visszássága ellenére munkáját, az apjától tanult tisztességgel, becsülettel és nagy szakértelemmel végzi 1970-ig, nyugdíjba vonulásáig. A család és a gyógyszerészi munka mellett egy „másik” Szentháromság, az örmény katolikus székesegyház életében is tevékenyen részt vesz, huszonhat éven át a templom orgonistája és főgondnoka.

Az 1989-es változások után az egykori Szentháromság patikát újra magánosítják, de a jellegzetesen „hazai” jogviszonyok között a reprivatizációs folyamat hasznélvezői nem a jogos *Nits* örökösök. A „privatizált” patika után, az érvényes

jogszabályok szerinti kárpótlásra való jogosultságuknak az örökösök mind a mai napig nem tudtak érvényt szerezni, s bár 2001 óta a gyógyszerháznál több alkalommal is tulajdonos váltás történt, az állandó jogi csúrés-csavarás, halasztás miatt az elindított kárpótlási folyamat sötét alagútjának a végén még mindig nem látszik a fény.

(Ezúton is szeretnék köszönetet mondani a két Nits unokának, a Kolozsváron élő Tőkésné Frenkel Annának, valamint Nits János volt szatmárnémeti városi tanácsosnak, hogy a családdal kapcsolatos emlékeiket velem megosztották, a tulajdonukban lévő családi iratokat, feljegyzéseket és fényképeket a rendelkezésemre bocsájtották, azoknak közlését lehetővé tették.)

Dáné Tibor Kálmán

Nagy Béla méltatása

Az embert nem singgel mérik. Hanem emberséggel. Ezen mércén mérve Nagy Béla nagyon nagy ember. Nem híres ember, nem vezéregyéniség, nem hangadó, főleg nem hangoskodó közbeszóló, hanem közösségéért elhivatottan cselekvő ember. Mint magyar, mint erdélyi, mint kolozsvári, mint a kisebbségi kultúránk iránt elkötelezetten érzékeny ember.

Ismeretségünk jóval több, mint fél évszázada, közel hatvan éve kezdődött. Mert telepi gyerek ő is, éppen, mint én. Telep alatt a Házsongárdi temető és a Tordai út ölelésében, az egykori Nagy Gábor Tanya hatalmas gyümölcsösében, a múlt század ötvenes éveiben szerény méretű parcellákra épült néhány tucat kis családi házat értem, valamint az általunk Réznek nevezett, gyümölcsfákkal körbefogott szabad teret, ahova focizni jártunk. Igaz, mi ritkán játszottunk együtt, hisz mire hátulgombolós

lettem, Béla már pantallót viselt, s mire én lettem hosszúnadrágos, az ő generációjához tartozó telepi fiúk már családalapításba kezdtek. Erről a halk szavú nagyobb fiúról akkor csak annyit tudtam, főleg a szüleim nevelő szándékú „bezzeg” példabeszédein keresztül, hogy nagyon jó tanuló, s a gépészmérnöki egyetemet is kitűnő minősítéssel végezte. A Telep pedig nagy változáson ment át az elmúlt néhány évtizedben, az egykori lakói ugyancsak kicserélődtek, mondanom sem kell, hogy nem a magyarság javára, de Béla hűséges maradt. A kis családi házukat, amelyben felnőtt, kibővítette, még komfortosabbá tette, a kert végébe pedig felállította a „sufnit”, azaz a műhelyt – mint egykoron nagyon sok telepi háznál, ahol ez egyféle státuszszimbólum is volt, jelezve, hogy a ház gazdája a tisztességes mestersége mellett amolyan fúró-faragó ezermester is. S ennek a műhelynek

Nagy Béla. Kép: Essig József

a létjogosultságát – ha úgy tetszik közösségi kisugárzását – megtapasztalhattam, amikor Béla, mint az EMKE Györkös Mányi Albert Emlékház programjainak kitartó látogatója, de ugyanakkor lelkes és nélkülözhetetlen önkéntese is, az intézmény számtalan megjavításra szoruló, vagy éppen fejlesztést igénylő gondját-baját ebben a műhelyben oldotta meg.

Számomra *Nagy Béla* az elmúlt másfél évtizedben vált a gyerekkori jó ismerősből barátta – ha nem veszed tolakodásnak részemről ezt a megjegyzést. A közművelődés iránti elkötelezettség hozott minket közelebb egymáshoz. Hisz ez idő alatt Béla csendesen és nyomulás nélkül, de jelentős személyisége lett a kolozsvári közművelődési életnek. Nemcsak látogatója, de szerényen alakítója is annak. Hadd kajánkodjak egy kicsit: talán jót tett neki a nyugdíjazás, hisz úgy látom, életének ebben a státusában az addig lappangó sokoldalúsága kinyílt, kiteljesedett. Először, mint a kultúra iránt érdeklődő nyugdíjas értelmiségi jelent meg évekkkel ezelőtt a Györkös Mányi Albert Emlékház, a Kolozsvár Társaság, az Evangélikus Egyház Reményik Sándor Galériája, a Minerva Kulturális Egyesület, a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság, a Stars Galéria, és sorolhatnám még, hogy hány meg hány közművelődési intézményünk rendezvényén. Később, mint már szóltam róla, remek műszaki érzékét kamatoztatva, nélkülözhetetlen önkéntese lett a Györkös Emlékháznak, s tudom, hogy e remek közművelődési színtérnek, ahol most vagyunk, a Stars Galéria létrehozásában és jelenlegi működtetésében is jelentős szerepet vállalt és vállal. Aztán próbára tette a képzőművészet iránti érzékenységét is. Az elmúlt esztendőkből a kalotaszegi Bokréta Kulturális Egyesület által évente

szervezett zsoboki fafaragó táborban tanulata meg, hogyan lehet vésővel csodálatos népi mintákat bodorítani egy szál deszkára, vagy ugyancsak Zsobokon, de már a Képzőművészeti Alkotótáborban fejlesztette tovább a linómetszet készítésének fortélyait. 2005-től fafaragásaival jelen van a Bokréta Kulturális Egyesület által szervezett közös kiállításokon, például 2005-ben a kolozsvári Evangélikus Egyház Reményik Sándor Pincegalériájában, vagy 2014-ben a Minerva Kulturális Egyesület által szervezett kalotaszegi tárlaton. 2015-ben már a zsoboki Képzőművészeti Alkotótábor tárlatán láthatjuk linómetszeteit, grafikáit, és most itt a Stars Pincegaléria ma este megnyíló közös képzőművészeti kiállításán. Az újságolvasó kolozsváriak pedig gyakran találkozhatnak Nagy Béla nevével a lap hasábjain, de immár mint helytörténésszel. Csak néhányat említek az írásai közül: a *Fizetek, Főúr!*-ban a legendás kolozsvári főpincér és szállodatulajdonos, *Nagy Gábor* életútját dolgozta fel. Igen, arról a Nagy Gáborról szól ez az írás, akinek az egykori Tanyáján jött létre a Telep, közös gyerekkorunk egykori színtere. Vagy a főtéri Mátyás-szoborcsoportról szóló írása, melynek címe *A leleplezéstől az átadásig*. De megírta a központi Szamos-híd négy sarkán álló csodálatos épületek történetét is Kolozsvári paloták a Szamos-hídon innen és túl címmel. Nemzeti szalon a kolozsvári redutban címmel pedig az egykor polgárisodó városnak egy érdekes életképét elevenítette fel. Aztán írt és előadást is tartott a Györkös Mányi Albert Emlékházban a múlt század fordulóján élt, és Kolozsváron alkotott örmény származású íróról, *Petelei Istvánról*.

Nagy Béla helytörténeti búvárkodásainak talán legizgalmasabb eredményei

a nagy erdélyi költőóriásunk, *Reményik Sándor* felmenőinek kutatásához kötődik. Az imént elhangzott Dobsinától Kolozsvárig című előadása is ezt igazolja. De szeretném felhívni a figyelmet Nagy Béla Szabadság napilapunkban megjelent egyik írására is, melynek címe Kolozsvár első okleveles építésmérnöke: Reményik Károly. A nagy költőnek méltánytalanul elfeledett mérnök édesapjáról szól ez a tanulmány, aki a boldog békeidőkben, a 19–20. századok fordulóján jelentősen hozzájárult az egyre jobban polgáriasodó városunk építészeti arculatának a kialakításához. Nagy Béla képzőművészeti alkotásai is gyakran a Reményik-kultusból ihletődnek. Például a költő fába faragott képmásának plakettje, vagy az egykori Donát úti Reményik-villa tornyos épületéről, illetve a költő A torony című verséből inspirálódott linómetszetek.

A Reményik Sándor Művészstúdió Alapítvány és az EMKE Reményik Sándor Díja az idén is méltó helyre került. Hisz Nagy Béla az alapítvány megalakulása óta lelkes támogatója ennek az egyre jelentősebb kolozsvári kulturális intézménynek. Nemcsak a kiállításra kerülő képzőművészeti alkotásaival, de jó műszaki érzékének köszönhetően az alapítványnak helyet adó pincegaléria létrehozásában és

működtetésében is felbecsülhetetlen értékű munkát végez. Miközben elkötelezett kutatója a kincses városunkban valamikor élt nagy költőnk, Reményik Sándor szellemi örökségének. Megtiszteltetés számomra, hogy amikor most a díjat átveszed, én méltathatom nagyon értékes közművelődési munkásságodat. Gratulálok a kitüntetéshez!

(Elhangzott 2016 november 25-én a kolozsvári Stars Galériában)

Forrás: *Művelődés: Címlap »LXIX. évfolyam - 2016» 2016 erdélyi díjazottjai»*

(*Bálintné Kovács Júlia* munkatársunk kérdésére Nagy Béla az örmény gyökereire vonatkozóan így nyilatkozott:

„Örmény gyökereim anyai (anyám leánykori neve: *Kristóf Margit*) részről valók. Anyai nagyanyám anyja, tehát az én dédnagyanyám *Kovrig* leány volt, *Kovrig Annának* hívták. Anyai nagyapám, *Kristóf János* örmény származása kétséges. Az ő apja *Kristóf Simon* (dédnagyapám) fogadott gyermek volt, a szintén *Kristóf János* nevű szamosújvári örmény üknagyapám iratta a nevére. *Kristóf Simon* felesége (dédnagyanyám) úgy tudom, hogy *Lengyel* leány volt, de ezt sem tudom biztosan. Annyi biztos, hogy anyai dédnagyanyám örmény származású volt.”

Humor... Humor... Humor...

Egy nő bemegy a zöldségeshez és kér két kiló szőlőt.

– A férjemnek viszem, tudja, nagyon szereti.

Nem tartalmaz semmi mérgező anyagot?

– Nem asszonyom, azt a patikusnál vehet rá.

Pistike hazamegy az évfáróról, megkérdezi az anyja: - Milyen lett a bizonyítványod? – Katonás!

– Az meg milyen?

– Egy-kettő! Egy-kettő! Egy-kettő!

A nők olyanok, mint a bor. Fiatalon finomak, vadítóak, aztán a kor előrehaladtával egyre testesebbek lesznek, végül megsavanyodnak és fejfájást okoznak.

A nyolcvanéves Murádin Jenőnek, születésnapjára

Nyolcvanadik életévét tölti be ma *Murádin Jenő*. Az Aranyosgyéres melletti Harasztoson született, 1937. november 23-án, ahol édesapja, *Murádin Lukács* tanító, édesanyja, *Diószeghy Anna* tisztviselő volt. Testvérbátyja, *Murádin László*, neves erdélyi nyelvész, a kolozsvári napilapunk nyelv művelési rovatának sok évtizedes, köztisztületnek és -megbecsülésnek örvendő szerzője.

Murádin Jenő művészettörténésznek készült a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, azt követően azonban a szakmájában munkát nem talált, így 1966 és 1988 között, 22 esztendőn keresztül, a kolozsvári *Igazság* című, a Román Kommunista Párt tartományi, majd megyei bizottsága által kiadott napilap újságírójaként és szerkesztőjeként dolgozott. 1988 és 1990 között a *Napsugár* című gyermeklap főszerkesztője volt, 1991-től pedig a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola oktatója, egyetemi docensi minőségben. Munkásságának oroszlánrészét azonban nem szerkesztői és oktatói, hanem művészettörténeti tevékenysége jelentette. Műkritikái, tárlatnyitó beszédei, képzőművészeti cikkei, tanulmányai és e tárgykörben írt kötetei az erdélyi képzőművészeti szakirodalom és szakma megkerülhetetlen, rendkívül tájékozott és igen termékeny személyiségévé avatták.

Amikor egyetemi tanulmányait követően a szerkesztői munkát volt kénytelen elfogadni, ez nem is a legrosszabb lehetőséget nyújtotta arra, hogy az ember a képzőművészettel közelebbi kapcsolatba

kerülhessen, és arról néha írhasson is. Nehéz évek voltak, magyar értelmiséginek nem ajánlották fel naponta a jobbnál jobb kolozsvári – egyetemi, múzeumi vagy kutatóintézeti – stallumokat, hogy aztán ott a szaktudását kényelmes, kellemes és ráérvő körülmények között megcsillogtat-

hassa. Az embernek azzal kellett megelégednie, ami volt, amit egyáltalán felkínáltak és megengedtek, hiszen a láthatáron a kitorési pontok távolról sem hemzsegttek.

A kihívás óriási volt. Aki tudja, hogy milyen megállíthatatlan és idegőrlő taposómalom a napilap, az rögtön megérti, hogy szakszerű, következetes, aprólékos, odafigyelő kutatómunkát bármilyen környezetben el lehet képzelni, de napilap szerkesztőségében, a szerkesztőségi örült munkatempóban a legkevésbé. Pedig éppen ez volt az a közeg, amelyben Murádin Jenő nekifogott a képzőművészeti szakterület egyik legnagyobb horderejű és számára legégetőbbnek látszó feladatának az elvégzéséhez.

Murádin ilyen körülmények között kezdte el ugyanis az erdélyi képzőművészet múltját kutatni, és ilyen – barátságosnak és nyugodtnak egyáltalán nem mondható – közegben kezdte lassan felküzdzeni magát az erdélyi magyar képzőművészet-történeti kutatás élvonalába. Idejekorán rájött arra, hogy az erdélyi képzőművészet színterén korábban csupán egyik-másik művészről vagy művészcsopotról jelentek meg jó esetben kisebb tanulmányok, többnyire azonban csak újságokban vagy folyóiratokban közölt cikkek. Alkotóművészeti szakterületen következetes könyvtári vagy levéltári kutatást senki nem folytatott, és emiatt az erdélyi képzőművészeti kutatásnak sem voltak letéve azon alapjai, amelyekre biztonsággal és szakszerűen építeni lehetett volna.

Addig senki nem mérte fel, hogy az idők folyamán az egyes művészekről, művészeti irányzatokról, iskolákról és csoportokról kik és mit írtak, hogyan rögzítették a korábbi nemzedékek mindazokat az információkat, amelyek a jelentősebb vagy akkoriban éppen jelentéktelenebbnek tűző képzőművészeti eseményekről, kiállításokról, nagyobb lélegzetű munkák elkészültéről a közösségnek hírt adtak, és az egyes művészeti eseményeket rövid időre a közbeszéd tárgyává emelték. Murádin Jenő azt is hamar felismerte, hogy mindközben naponta felbecsülhetetlen értékű és pótolhatatlan emlékek vesznek el – végérvényesen.

Jól jött neki, hogy a szerkesztőségtől ötperces sétára állt az egyetemi könyvtár, amelynek polcain ott sorakoztak azon sajtókiadványok kollekcói, amelyek lapjaiban minden szükséges információt megtalálhatott. És elkezdte ezeket olvasni, s amint olvasta a tömérdek adatot, megfogalmazott benne a nagy kutatás gondolata:

kivonatolni a releváns információkat valamennyi sajtótermékből, cédulákra, amelyeknek a rendszerezésével és visszakeresési szisztémába történő foglalásával majd egyszer a nagy perspektíva is megtekinthetővé válik.

Ezekben az években Murádin Jenő szerkesztőségi íróasztalán csak az üres akatáskája hevert, nyitott zárral, arra pedig a táskája tulajdonosa szemüvegének a tokja volt hanyagul rádobva. Ha valaki kereste, láthatta, hogy e tárgyak gazdája ott van a szerkesztőségben, talán csak néhány percre lépett ki az íróasztala mögül, talán csak átugrott a szomszéd irodába, netán a kiadóhivatalba vagy a fotólaborba ment, esetleg a klubhelyiségben lehet, vagy éppen a tördelőtítkári szobában beszélget a másnapi lapról. Az is megeshet, hogy éppen csak jókat derül az ott dolgozó kollégák kifogyhatatlan történeteinek.

Murádin azonban ezekben az órákban megtalálni a szerkesztőség egyetlen helyiségében sem lehetett, mert ő akkor már a könyvtárban ült, és ott folytatta a munkát, ahol azt előző napon abbahagyta. A kollégák pedig kedvesen-cinkosan falaztak neki, hiszen érezték, hogy fontos gyűjtést végez, bár arról, hogy mekkora fába vágta a fejszét, igazából egyiküknek sem volt sejtelve. Aztán Jenő délután előkerült, el látta a soron következő szerkesztőségi feladatait, és ha nem volt éppen szolgálatos, hazament.

A táskájában, persze, ott lapultak azok a cédulák is, amelyekre aznap kerültek rá az értékes információk. Kérvénylapok negyedének egyik és másik oldalára töltőtollal írt bibliográfiai adatok, tények, idézetek és érdekes részletek kerültek-gyűltek nap, mint nap a cédularendszerbe. Amely pedig végül, teljességre törekedve, felölelte az 1867–1918 közötti erdélyi, illetve az

1918–1989 közötti romániai magyar művészeti irodalomról nyomtatásban megjelent híreket, cikkeket, esszéket, tanulmányokat és más jellegű írásokat is.

Ezek a cédulák képezték aztán az alapját azoknak a köteteknek, amelyeket 1977-től kezdődően, egy-két évenként Murádin Jenő letett az erdélyi magyar olvasó asztalára. Összesen hét ilyen képzőművészeti monográfiája hagyta el a nyomdát az 1989 decemberi rendszerváltásig, s ezek közül mindegyik egy-egy alkotó életét és munkásságát vette górcső alá: *Klein József* (1977), *A Barabás Miklós Céh* (1978), *Gy. Szabó Béla* (1980), *A Ferenczy művészcsalád Erdélyben* (1981), *Nagy István* (1984), *Maticska Jenő* (1985), *A tél festője* [valójában *Gruzda János*] (1989).

Már ezekből a munkákból is jól látszott, hogy a szerző két nagy művészeti központ alkotóira összpontosít, Nagybányára és Kolozsvárra, s ezek történetéhez készít résztanulmányokat. Rájöhetett azonban erre a rejtett szándékra a hatalom is. Az utolsó kötetre már a művész nevét sem volt mód ráírni, mert az autokrata rendszer akkorra már odáig jutott, hogy a diktátor nevén kívül senki másét nem lehetett könyvcímként szerepeltetni. Aztán, amire a kötet nyomdába kerülhetett, az idők anynyira elvadultak, hogy a kötetben szereplő valamennyi helységnevet is románra kellett változtatni, ami nem csupán a szerzőnek, hanem az olvasónak is mérhetetlen bosszúságot okozott. Sovány, de mégis vigasz volt, persze, hogy legalább a kötet tartalma megmenekült.

A rendszerváltás, mint annyi más ember számára, Murádin Jenőnek is fellélegzést hozott. Feloldódtak a tiltások, kinyíltak a határok, tanulmányutakra adódtak lehetőségek és akadálymentes kapcsolattartásra az anyaországgal, az ottani kutatókkal és

műhelyekkel, és ugyanakkor eljött a nagy összegezés ideje is. Murádin Jenő pedig nem vesztegette az időt, folyamatosan és kegyetlen tempóban vallatta a céduláit, és szinte évente tette le az asztalunkra a soron következő alkotói monográfiáját vagy pedig összegező kötetét.

Csupán néhányat említenék meg az 1990 után megjelent legfontosabb képzőművészeti monográfiáiból: *Nagy Oszkár* (Kishonthy Zsolttal, 1993; 2. kiadás: 2008), *Nagybánya – a festőtelep művészei* (1994), *Dömötör Gizella – Mund Hugó* (Bajkay Évával, 1996), *Nagybánya 100 éve* (Szücs Györggyel, 1996), *Thorma* (Bay Miklóssal és Boros Judittal, 1997), *Erdélyi festőtiskolák* (1997), *Kovács Zoltán* (1998), *Fadrusz: két szobor száz éve* (2002), *Tóth Gyula* (2002), *Gyergyó művészeti topográfiája* (2003), *Szathmáry Pap Károly* (2003), *Az aradi Szabadság-szobor* (2003), *Katz Márton – Agricola Lídia* (2004), *Kádár Géza. Offenbacher József emlékére* (Vida Györggyel, 2005), *A felsőbányai művésztelep* (2006), *Szopos Sándor* (2006, ugyanabban az évben románul is), *Izsák Márton* (2007), *A Mátyás-szobor és alkotója, Fadrusz János* (2008), *Pittner Olivér* (Szücs Györggyel, 2009), *Márton Ferenc* (Sümei Györggyel és Zombori Istvánnal, 2009), *A szobrász Köllő Miklós, 1861–1900* (2010), *A szanki homokvilág Gy. Szabó Béla művészetében* (Szakál Auréllal, 2010), *Székelyföldi ösztöndíjasok, 1941–1943* (2012), *Udvardy Ignác* (2013), *Felvinczi Takács Zoltán erdélyi éveit és kolozsvári tanári működése* (Murádin János Kristóffal, 2014) és *A szobrász Kolozsvári-Szeszák Ferenc, 1881–1919* (2015). Sajtó alá rendezte és bevezető tanulmánnyal ellátva kiadta továbbá a *Szervátiusz Jenő Életem, emlékeim* című kötetet (2010).

És persze, eljött az ideje az összegező műveknek is. Alljon itt ezek közül is három: *Erdélyi magyar metszetművészet a 20. században* (2004), *A megsebzett szobor. Elpusztult vagy megsérült erdélyi magyar emlékművek repertóriuma* (2008), illetve *Fegyverek és műzsák. Erdély művészete az első világháború idején* (2016). Továbbá az egyik legnagyobb lélegzetű és nagy horderejű munkája, amelyik kétségtelenül a *Kolozsvár képzőművészete. Alkotói örökségünk a 19–20. századból* című kötet (2011), amelynek súlyát és fontosságát, vallom teljes meggyőződéssel, majd a jövő művészettörténész nemzedékek fogják csak igazán érezni és értékelni, s amelyben Erdély fővárosa két legutóbbi évszázadának képzőművészete és képzőművészei elevenednek meg.

Amikor ugyanitt, ennek a napilapnak a hasábjain, tíz évvel ezelőtt, a 70. születésnapján köszöntöttem, az írás megjelenését követő baráti beszélgetésünk során elmondtam neki, hogy szerény véleményem szerint milyen fő feladatai maradtak hátra: 1. Kiadni a műkritikáinak és képzőművészeti tanulmányainak a legjavából egy reprezentatív válogatást; 2. Kiadni az általa sok munkával összeszedett erdélyi/romániai magyar képzőművészeti bibliográfiát; 3. Leírni és kiadni az erdélyi képzőművészet alkotóinak és műhelyeinek humoros történeteit és anekdotáikincset.

Komolyan vette azt, amit félig komolyan, félig viccelődve mondtam, s ezt nagy örömmel nyugtáztam. 2013-ban leette ugyanis az íróasztalomra a *Függőhidak. Válogatott művészettörténeti írások* több száz oldalas kötetet, amellyel az első pontban megfogalmazott vágyamnak tett eleget. Sokan és sokszor fogják haszonnal forgatni ezt a munkáját is.

Aztán a tavaly megkaptam tőle azt a két kötetét, amelyekbe a könyvtárakban eltöltött fél életét és az annak során feltárt mintegy tizenötezer képzőművészeti írás bibliográfiai adatait sűrítette, a könyveinek a könyveit: *Erdélyi magyar művészeti irodalom, 1867–1918* (2016) és *Romániai magyar művészeti irodalom, 1919–1989* (2016).

Nyilván, cseppet sem könnyű megmérni az olyan gazdag életműveket, mint amilyen a Murádin Jenőé, amelyekhez hasonlítható aligha van a szűkebb erdélyi hazánkban, de amilyennel szélesebb, kelet-közép-európai régióinkban sem gyakran találkozunk. Azt a szakmai pályát, amelyet művészettörténész barátunk végigjárt – s itt talán jóval találóbb lenne a végiggürcölt –, azt a kihíváshalmazt, amellyel szembe kellett néznie, azt az alkotói munkát, amelyet kifejtett és az annak nyomán létrejött produkciót, szinte minden részletében a mi kelet-európai, folyamatosan a teljes bezártsággal és a kisebb nyitásokkal fémjelzett sorsunk határozta meg.

Murádin Jenőnek még rengeteg feladata van, hiszen ezen az évfordulón újabbakat találtam, amelyeket majd neki személyesen fogok elmondani. Itt és most, nyilvánosan, miközben az előtte álló feladatokhoz neki sok erőt és egészséget, megelégedett és gondtalan életet kívánok, gyöngéden emlékeztetném arra, hogy az évtizeddel ezelőtti kívánságlistáról az anekdotakötettel továbbra is adósunk...

Ismerem őt jól, van annyi humora, hogy ezt a ráolvasást elviselje. Sőt!

Isten éltesse, Jenő!

(Kép: Rohonyi D. Iván felvétele)

(Megjelent a *Szabadság.ro* online újságban)

Galsai Dániel

Játszd a régi zenéket!

Ha kedd-szerda este belép az ember a Nagymező utcai Kimberly bárba, azt érzi, hogy korszakok hangulatai, ízei, hangjai úgy keverednek az otthonos kis helyiségekben, akár egy jó koktéltban a különféle hozzávalók. A dizájn letisztultan modern, a fények meleg, igazi bárhangulatot árasztanak, ám a falakon a képek múlt század 40-es, 50-es, 60-as éveit idézik. Az ajtóval szemben, a sarokban nagyon modern instrumentum mögött ül a zongorista. És amint leüti az első hangokat, minden, ami az ajtón kívül van, egy pillanat alatt eltűnik. Maradnak a hangulatok, a múlt slágerei, a finom dzsesszes átiratok, a keserűdes boldogság melódiái.

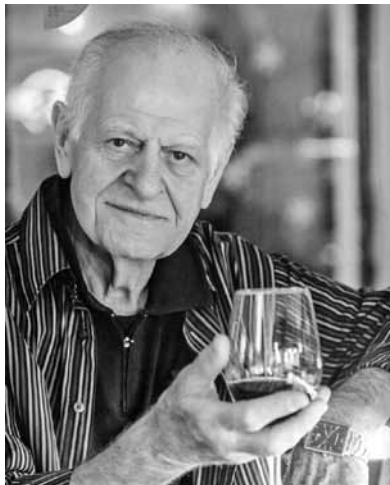
A zongoránál egy lassan eltűnő műfaj egyik honi legnagyobbja és a nagy idők tanúja, **Mártonffy Miklós**.

Ha egy gyerek a jövőjét tervezi, általában orvos szeretne lenni, ügyvéd, vasutas vagy autószerelő. Ha ne adj' isten művészi pályára vágyik, akkor a világ nagy színpadai szerepelnek az álmaiban. De hogy „születik” a bárzongorista?

Drága édesanyám tanácsa volt. Polgári származásom miatt nem lehetek túl nagy terveim az egyetemek jó részén. Akkoriban még a zeneművészeti főiskolán nem volt dzsessztanzak, a komolyzenét ugyan mindig is szerettem, de nem szerettem

volna koncertzongorista lenni. De több amolyan magániskola volt szerte a városban, ahol a közelmúlt zsenijeit tanították, akiktől mindent meg lehetett tanulni, ami egyáltalán tanítható.

Mikor kezdődött a karrierje?

Hát, nem tegnap volt... egészen pontosan 1961-ben. Eleinte nagyon sokat szerepeltem vendégként különböző együttesekben, mert úgy tartották, hogy jó hangom is van. Talán a legfontosabbat név szerint is megemlíteném: játszottam *Bálint Ali* zenekarával, aki már akkor nagy sztárnak számított ebben a műfajban. Szerencsére még most is él, sőt játszik is, Kanadában, „Alán

Best” néven.

Aztán lett természetes önálló zenekara is. Természetesen Nyilván nem volt mindenkinek saját zenekara, de az tény, hogy a 60-as, 70-es években volt Magyarországon a bárzene, a könnyed, de igényes dzsessz, a „jazzy” aranykora, így akiben volt tehetség, lelkesedés és eltökéltség, az előtt nyitva volt a pálya. Az első zenekarom a nevből adódóan az MM Group volt, csak érdekességképpen, két tag, *Jeszenszky István és Kovács Jócó* a beatműfajból érkezett hozzánk.

Ez valóban különös. Hiszen akkoriban tudtommal minden gimnazista beatzenész akart lenni.

Így van. De az mai szemmel szinte elképzelhetetlen, hogy milyen reputációja volt akkoriban a bárzenének. Egyszer megpróbáltam összeszámolni, 386-ig jutottam.

Ennyi helyen szólt éjszakánként élő zene, jazzy, big bánd, szalonzene, cigányzene a városban - és a külváros összes helyét még én sem tudtam beleszámolni. Csak a Béke szállóban hat helyen szólt élő muzsika! Ez több volt, mint szórakozás, koncert, ez, ha úgy tetszik, életforma volt.

Ilyen körülmények között már könnyen elhíhető, hogy az akkori bárzenészek igazi sztárok is lehettek. „Siker, pénz, csillogás”, csak hogy stílszerűen egy slágerből idézzek. És persze mulatás, némi mondanóság, lányok... Távol járok a valóságtól?

Nem. Nem is tagadom, az igazi jó bárzene az nem giccs, nem mechanikus utánjátszás, abban léleknek, szenvedélynek, improvizációnak kell lennie. Ami szűkebbé emlékeket idéz, új gondolatokat csíhol. És persze mindenhol ott settenkedik a háttérben a szerelem... Mondjuk én sajátos helyzetben voltam, hiszen nekem ott volt az örök szerelem, Gabi, aki mindmáig a társam, nemcsak a magánéletben, hanem gyakran a munkában is. De az tény, hogy elképesztően pezsgett akkoriban az éjszakai élet, az emberek legtöbbször nem is azt mondták, hogy lemegyünk az XY vendéglőbe, hanem hogy megyünk oda, ahol XY játszik. A legjobbaknak komoly rajongótáboruk is volt, melyek között akadtak persze szép számmal hölgyek is... és pénzt is lehetett keresni, de csak a minőséggel, mert a bárzene kegyetlenül igazságos műfaj is egyben. Ha bemennek a vendégek, és zúg a taps, azt mindenki látja-hallja, ha félig üres a terem, és

csönd van, azt is. Márpedig a bárzene a művészetén túl üzlet is - egyetlen vendég-lős sem fizetett annak, aki nem vonzotta a közönséget.

Gabi asszony kapcsán már utalt a „közös munkára”, ami talán legjobban a rádiózásban csúcsozott ki.

Valóban így van. Ne tagadjuk, hisz nincs miért, sőt - onnan ismerjük egymást, kollégák voltunk a Pannon Rádióban. Nekem ez a munka az életem egyik csúcspontja volt, minden éjszaka, éjfél-től hajnali 6-ig ment az „Éjszakai kávéház” című műsorom, ahol „természetesen” Gabi volt a szerkesztőm és mindenese. Bejártam a fél világot, játszottam Kanadától Skandinávián át Svájcig, de ez a műsor számomra maga volt a csoda! Minden áldott éjjel jöttek zenész kollégák, akikkel élőben beszélgettem, telefonon a hallgatókkal is csevegtem, szóltak a jó zenék - az egész valóban olyan volt, mint egy békebeli kávéház.

Mindamelllett, ezt se tagadjuk, napközben ez markáns politikai adó volt. A bárzene eltűri a politikát?

Minden régi presszó, bár, kávéház egyben fórum is volt, az emberek eszmét cseréltek, vitatkoztak, olykor veszekedtek is. De a zongorista, ha játszik, sohasem politizál. Nekem megvan a markáns politikai véleményem, amit most már halálomig megőrzök, de ha játszom, akkor minden vendég szentség, nincs különbség. Csak a zene van, a mosoly, vagy éppen a könny, de mindenképpen az együvé tartozás érzése.

Nagyon jól tartja magát, fejében a műfaj története, a számok közben olykor olyan információkat is megoszt a hallgatókkal, hogy a szem fennakad. De jövőre - ezen sincs mit tagadni - 75 éves lesz. Meddig szólhat még a zene, és lesz-e

utánpótlás, eljön-e még az igazi, művészi bázene aranykora?

Hetente kétszer játszom a Kimberlyben, jól és főleg boldogan bírom. Úgyhogy biztosan mindhalálíg a billentyűk mögött ülök. Hogy mit hoz a jövő? Sajnos mostanában kevés a munka, a városban alig néhány tulajdonos vállalja be az élő zenét. De ha itt most körülnéz, csupa boldog arcot lát. Talán ez a közönség majd

kiharcolja az új aranykort. Maradjunk annyiban, hogy nem hiszek a műfaj jövőjében, de nagyon reménykedem...

Letelt a szünet. A zongoránál és a mikrofon mögött ismét: Mártonffy Miklós. És felcsendül az egyik szívbemarkolóan szép saját szerzemény, Az öreg bázongorista dala: „Kérlek, játszd a régi zenéket, mondd a régi meséket, ezen az éjszakán...”

(Megjelent: *Magyar Krónika* 2018/1)

Király Mária Sarolta Ciupe

Segesvár, 1909. szeptember 6., - Kolozsvár, 2001. szeptember 25.

Meghívó

Szeretettel meghívjuk a *MARIA CIUPE Az 1960-as, 1970-es évek textilművészete* c. kiállítás megnyitójára, amelyre február 15-én 18:00 órától kerül sor a Quadro Galéria Samuil Micu utca 7. szám alatti székhelyén.

A Quadro Galéria egy kiállítássorozat keretében olyan életművekre kívánja felhívni a figyelmet az iparművészet és alkalmazott művészetek területéről egyaránt, amelyek eredményeit a művészetkritika és művészettörténet gyakran figyelmen kívül hagyta – annak ellenére, hogy az itt fellelt újfajta megközelítésmódok igen lényegesek mind a művészettörténet számára, mind annak a korszaknak a jobb megértéséhez, melyben születtek.

„Ciupe asszony általuk (kárpitművei által) úgy tár ablakot a mai ember közvetlen környezetétől egyre távolodó, érintetlen, varázsos természeti tájra, hogy nem pusztán képi élménypótlékot ad, de ébreszteni igyekszik bennünk a vágyat e távolság áthidalására.” Mezei József

A kiállításon 8 darab batik- és kárpitmű kerül bemutatásra az életműből ismert 19 darabból. Számos jelentős mű jelenleg lappang.

A textilművek az 1973-as egyéni kiállítás óta nem voltak együtt kiállítva, az ezekhez készült vázlatok pedig most először kerülnek bemutatásra a közönség előtt.

Szeretettel várjuk!

Grafikusként, majd egyre elkötelezettebben textilművészként képviselte azt a szellemiséget, amelyet Kolozsvár művészeti főiskolái alapoztak meg. Alkatának félreismerhetetlen jellegében mutatta

örmény eredetét; édesanyja erzsébetvárosi *Issekutz Mária Helene Irma*.

Első művészeti ismereteit a Gyulaférváron magániskolát is fenntartó rajztanártól, *Reithoffer Jenőtől* szerezte, aki Gy.

Szabó Bélának is mestere volt Ezt követően a budapesti Iparművészeti Iskola textil szakán 1924-25-ben végzett tanulmányokat, majd 1928 és 1934 között a Kolozsváron alakult Szépművészeti Iskola (közhasználatú nevén a Belle-Arte) növendéke volt. 1934-ben ment férjhez egykori főiskolai tanárához *Aurel Ciupe*hoz, a román festészet kiamagasló, immár klasszikusnak számító alkotójához.

A család 1940-ig Marosvásárhelyen, majd Temesváron élt, 1949-től pedig ismét Kolozsváron, ahol Aurel Ciupe az akkor alakult Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola rektora, illetve vezető tanára lett. *Maria Ciupe* ugyanitt a textilművészeti szakon tanított. Korszerű formanyelven alkotott faliszőnyegeiből Kolozsváron, Nagyváradon, Marosvásárhelyen, Bukarestben, illetve Chemnitzben, Drezdában, Lipcsében voltak kiállításai. 1949-ben szerepelt a temesvári Grafikai Tárlaton is. 1969-ben Kolozsváron és Nagyváradon mutatkozott be közös kiállításon Aurel Ciupével. Művei megtalálhatók a marosvásárhelyi múzeum gyűjteményében.

Pályarajzához az is hozzátartozik, hogy döntő része volt annak a családi kultúrának a fönntartásában, amely a

Király Mária Sarolta Ciupe és Aurel Ciupe

Ciupe család Rákóczi úti kertés villáját annyira otthonossá tette minden látogatójuk számára.

(*Murádin Jenő: Magyarörmény paletta (Erdélyi Örmény Múzeum 18., Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest, 2012)*)

Olvasói levél

Tisztelt Szerkesztőség!

Küldöm a Füzetek számára ferences novícius mesterem, *Dr. Barsi Balázs* 2018 február 17.-i gondolatait, párosítva nagyobbíti versemmel.

Köszönettel *Haraga Attila Kálmán*

„Sokszor tapasztaljuk azt, és panaszkodunk miatta, hogy Isten nem hallgatja meg kérésünket, imádságunkat, kétségbeesett kiáltásunkat. Pedig lehet, hogy csak arról van szó, hogy ő szent Fia által

megszóltott: „Kövess engem!”, mi pedig hallatlanra vettük, és a helyünkön maradtunk. Hiába várjuk hát, hogy Isten „léljen”, előbb nekünk kell megtennünk a soron következő lépést: Krisztus nyomába

szegődnünk. Ahogy a követésre való fel-szólítás visszhangtalan marad bennünk, elakad a fejlődésünk is: egy helyben to-porgunk mindaddig, míg rá nem szánjuk magunkat, hogy kifogások keresése és al-kudozás helyett elinduljunk oda, ahová Krisztus hív bennünket.

Ne gondoljuk, hogy csupán életünk egyetlen nagy eseményéről van szó. Jézus minden pillanatban elhalad mellettünk, és hív, hogy hagyjuk ott régi életünket és kö-vessük őt. Aki ezeket a kisebb hívásokat semmibe veszi, hogyan hallaná és hogyan valósíthatná meg a „nagy hívást”, hogyan remélhetné, hogy egykori nagy döntésé-ben Jézus mellett hűségesen ki fog tar-tani? Ugyanakkor Jézus szemében senki sem reménytelen eset. Ahol mi botrányt és züllést látunk, ott ő reménykedik, hogy

szava: „Kövess engem!” nem talál süket fülekre. És ha valaki elindul a követés út-ján, azt nem hagyja cserben, hanem mind-addig mutatja neki az irányt, míg az út vé-gére jutva célba nem ér.

Urunk, segíts bennünket, hogy hívá-sodat meghallva készségesen kövessünk Téged, míg ez a követés egyre bensőb-bé alakul és bensőségesebbé válik. Add, hogy ne a külső keretekkel törődjünk, hanem ugyanazon körülmények kö-zött vagy épp a folyamatos változásban nap mint nap megújítsuk odaadásunkat Irántad. Add, hogy a szeretet kinyilat-koztatására adott igenjeink ritmusában egyre mélyebbé váljék Hozzád való tar-tozásunk, s jelenléted mind jobban átjár-ja mindennapjainkat, amíg csak be nem tölti egész életünket.”

Gyertya (95' Nagyböjt; Veszprém)

Félhomályos szobámban ég,
s néha meg-megrebben lángja,
huncut szellő lágy fuvallatára,
de világít tovább, míg leég.

Félhomályban pislákolok sokszor én is,
ha a bűn szele elér,
kérdés: kitartok-e addig,
míg életem véget nem ér?

Minden vasárnap elhangzik... „...hallhatatlan lényeg...”

A halhatatlanság az Istenhez tartozik, minden ember s evilági teremtmény ha-landó. Az ember szeretné azt elkerülni, ám vétkei miatt a halál jut osztályrészül, ettől retteg és szomorkodik. Jézus mint ember vállalta a kereszthalált, lemondott egy időre az isteni dicsőségről, de visz-szakapta azt a feltámadásban. Ez a hús-vét nagy titka. A húsvét a kereszténység s

ezen belül az örménység nagy ünnepe. S itt hadd említsünk egy húsvéti szöveget is: **„Krisztus feltámadt halottaiból, halálá-val eltiporta a halált, és feltámadásával az életet ajándékozta nekünk: dicsőség Neki mindörökké. Amen.”** Ez is megvan más keleti liturgiákban.

dr. Sasvári László

Hollósy Szalon estje

Az 1850-es évek Pestjének egyik kedvelt társasösszejöveteli helye volt a neves operaénekesnő, *Hollósy Kornélia* szalonja. Erről a szalonról a legtöbbit *Vadnay Károlytól* tudunk, aki ifjú íróként gyakran vendégeskedett itt.

A *Lonovics-Hollósy* házaspár először az Egyetem téri *Wenckheim-házban* lakott, majd átköltöztek a mai *Astoria szálló* helyén álló *Zrínyi-házba*. Ezen a két helyszínen „működött” *Hollósy Kornélia* szalonja.

Hollósy Kornélia és *Lonovics József* külön-külön is nagy ismeretségi és baráti körrel rendelkezett, amelynek tagjait szívesen látták vendégül lakásukban. Mivel mindketten nagybirtokos nemesi családból származtak, jó kapcsolataik voltak az előkelő társasággal. A család néhány tagjának 48-as „múltja” politikai barátságokat szőtt körük, *Kornélia* nagybátyja, *Csausz Márton* révén pedig az értelmiségi elit tagjai is gyakran látogattak el hozzájuk. És ott voltak még a feleség kollégái és rajongói is. Írók, költők, újságírók is szép számmal megfordultak *Hollósy Kornélia* szalonjában. A Nemzeti Színház vezető színészei közül *Egressy Gábor*, *Szerdahelyi Kálmán*, *Szigligeti József*,

Bulyovszky Lilla, *Markovits Ilka* operaénekesnő és *Laborfalvi Róza* volt a szalon állandó vendége.

A zeneszerzők közül, *Erkel Ferencen* kívül szívesen látott vendég volt *Reményi Ede*, *Huber Károly* (Hubay Jenő apja) és pesti tartózkodásai idején *Liszt Ferenc*. Az énekeseket leggyakrabban a *Doppler* testvérpár, *Ferenc* és *Károly* kísérte fuvolán.

A változatos szalonélet egészen 1862 nyaráig folyt, ekkor azonban *Hollósy*

Felül: *Fancsali János*

Alul: *A Hollósy Kornélia Szalon szereplői*

Kornélia búcsúra szánta el magát a színpadtól.

E szalon hangulatának megidézésére állította össze programját *Fancsali János* a Budaörsi Örmény Önkormányzat elnöke. A programban a szalon hangulatának, megfelelő versidézetek, énekek és zeneművek hangzottak el korhű öltözékekben. Hallhattunk többek között *Egressi Benjamin*, *Huber Károly*, *Kovács Endre dalokat és zeneműveket*, valamint *Bulyovszky Lilla*, *Jókai Mór*, *Beöthy László* szavazatokat.

A rendezvény a Hubay Jenő Zeneiskola színháztermében zajlott, a Budapest

Főváros XV. Kerületi Örmény Nemzeti Önkormányzata szervezésében és a XV. Kerületi Önkormányzat támogatásával.

Közreműködött a Souvenirs együttes:*Füzesséry Attila és Hoós Andrea hegedű, Ládi Zsuzsanna brácsa, dr. Simonné Vizvári Dóra cselló, Molnár Balázs fuvola, Terpai Miklós klarinét, Fancsali János zongora, valamint Besenyő Gábor és Kosina Mónika néptáncművészek.*

Hangulatos, szép este volt!

B.

Az első „Szabadegyetem”-i előadás

Ez év január 14-én *Vartan atya*, az isztanbuli Szent János templom plébánosa, a 11 órai szentmise után, olasz nyelvű, magyar tolmácsolású előadást tartott az Orlay utcai örmény katolikus plébánián. A keresztény liturgiának három sarokpontja van – mondta *Vartan atya* - . Ezek :

- a./ hinni az apostolok tanításában
- b./ az Oltáriszentség követése
- c./ a közös imádkozás fontossága.

Az apostolok Krisztus rendelése szerint szétszéledtek a világban és tanítottak. Ez a tanítás a 300-as évek elején jutott el Örményországba és az országot *Világosító Szent Gergely* munkatársaival keresztény hitre térítette. Így lett az ország a világ első keresztény állama. A tanítást nehezítette, hogy az örményeknek nem volt ABC-je és csak görög nyelvű

bibliájuk volt. Ezt Mestrop Mastok szerzetes oldotta meg, az örmény ABC megalkotásával és a biblia örmény nyelvre fordításával.

Ezt követően az örmények anyanyelvükön hallhatták és olvashatták a bibliát. Kr. után 451-ben a Calcedoniai zsinat/ Istambul egyik negyede/ idején az autonómiára törekvő örményeket a perzsák keresztény hitük elhagyására kényszerítették és lerohanták az országot. A politika és a hit összeütközésében a 451. évi avarrai csatában 300 ezer perzsa 60 ezer örmény nyel ütközött össze. Rengeteg örmény harcos pusztult el. A sok ima és könyörgés meghozta azt az eredményt, hogy a perzsák az örményekkel szerződést kötöttek és meghagyták vallásszabadságukat.

Z.A.D.

„Gyökerek, tövek feszülnek a mélyben, s a mélyből szívják a nedveket, miként az ember is a múlt mélyéből és a jelenben felülről, a fényből kapja azt, amiből a jelent alakítja, valósítja meg” – Borsos Miklós (Székelyhonról: <https://szekelyhon.ro/muvelodes/emlekestet-tartottak-csomafalvan-borsos-miklos-tiszteletere>)

Hollósy Simonra emlékeztek a hegyvidékiek

Kicsit vissza kell nyúlni az időben, hogy a kedves Olvasó megtudja, hogy is kerülünk Budatéténybe, ahol előadást tartottunk *Várady Mária* közreműködésével.

2015 februárjában, az első rendezvényünkön Hollósy Simon örmény gyökerű festőművész alakját idéztük fel: emléktábláját megkoszorúztuk a róla elnevezett utcában, majd az önkormányzaton *Seremetyeff-Papp János* tartott igen értékes előadást, *Ambrus Károly* pedig tárogatójátékán kívül nagy meglepetést szerzett nekünk: magával hozta a Budatétényi Polgári Kör elnökét, *Kolláthné Hollósy Ritát*.

Ritával folyamatosan tartottuk a kapcsolatot, s a festőművész 100. születésnapja

alkalmából előadásra kérte fel a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselőit. PowerPoint bemutatóval készültünk, ám mi is „vittünk magunkkal meglepetésvendéget”: *Várady Mária* színművésznőt. *Mária* közreműködése azért is volt különösen érdekes, mert *Nagybányán*, a művésztelep városában született. Személyes tapasztalatait oszthatta meg a nagyszámú érdeklődővel, továbbá

Balról *Várady Mária*, *Hegedüs Annamária*

elszavalta *Horváth Ilon: Hollósy Simon Técsón* (portrészonett) művét.

Az előadás keretében szót ejtettünk a festőművész életéről, pályájáról, műveiről, ez utóbbiakat *Réti István* festő, művészettörténész idézeteivel tettük érdekesebbé. Hollósy Simon emlékéét a fenti verssel, a róla írt könyvek bemutatásával, emléktábláinak, szobrának bemutatásával idéztük fel.

Hegedüs Annamária

Humor... Humor... Humor...

Székely bácsi telefonál a rádió kívánságműsorába: - Találtam egy pénztárcát, benne van 30.000 Forint, 500 Dollár és 30.000 Euró – mondja a bácsika. – Ez igen, gratulálok, más nincs benne? – De egy névjegykártya, valami Kovács. Na ennek a Kovácsnak szeretnék küldeni egy számot.

„Élő emlékezet” – Örmény származású családok

Marosvásárhelyen – 10. rész

KOPACZ CSALÁD

Gyergyószentmiklóson **KOPACZ LUKÁCS** (*1700 vége - †1850 körül) - kereskedő

Felesége: CZIFFRA KATALIN

„...Kopacz Lukács Gyergyószentmiklós-ról egy kolozsvári =Könnyező szűz= másolatot ad, amit a kép feliratából következő eredetinek tartanak. A kép felirata a következő: *Vera effigies B. Virg. Mariae, flentis in Transilv. Ad claudiopolium ao 1699 dei 15 febr. Visitur in templo Academico claudiopoli* –” Adományok az Örmény Múzeum Egyesület megalakulása alkalmával „Armenia” 1906. januári szám.

Gyermeük:

(1) GÉZA (*Gyergyóditró 1847 - †?) - erdőbirtokos és kereskedő

Felesége: MOLNÁR REGINA

A családról feljegyezték, hogy a ditrói római katolikus templom építésében (1908-1911) jelentős szerepet vállalt, pénzbeli adománnyal hatékonyan támogatta az építkezést. Baloldalon, az oltártól számított 2-ik festett üvegablak készíttetése egyéni hozzájárulás a család részéről. (Roth Miksa üvegfestő készíti a Jézus Szt. Szíve templom 12 Apostolt ábrázoló vitrállját.)

A templomépítéssel egy időben készül a „Kopacz kúria” is, melyet a világháború idején hadikórházzá alakítanak, s napjainkban a többszöri átépítést elszenvedő épületet öregotthonként használják.

Gyermekeik:

(1.a) Lukács (*Gyergyóditró, 1876 – †Marosvásárhely, 1955)

Felesége: ELTZNER JOLÁN

Házasságkötés: 1901

A vásárhelyi „Leszámítoló” igazgatója. Hamarosan telket vásárol, családi házat épít, (Kossut utca 48 szám), jelentős nagyságrendű erdőrészevnyt vásárol Szovátán.

Mint a Marosvásárhelyi Sport Egylet választmányi tagja és 1936-tól az evezős szakosztály alelnöke, alapító tagja a Vásárhelyen napjainkban is létező sport-üdülőlőpark övezetnek, a „Weekend telepnek”. Mindezt önerőből, több lelkes fiatal támogatásával, akik mélyítik és szabályozzák a vizes övezetet, kiirtják a mindent elborító sást és fűzfaszökést; csónakházat, öltözőt és ruhatárat építenek melléje. A II. Világháború után egy helyi szállítótársaságnál tisztviselő. Az 1920 évek gazdasági romlása, a világháborús események megélhetési nehézségeket jelentenek, ezért a gyermekek jövedelem kiegészítési céllal, megrendelésre szőnyegszövést, ajándéktárgy készítést vállalnak.

Gyermekeik:

(1.a.1) József (*1909 – †1986)

(1.a.2) Gabriella (*1902 – †1989)

(1.a.3) István (*1904 – †1980)

(1.a.4) Miklós Lukács (*Marosvásárhely, 1911 – †Marosvásárhely, 1997) - tervező építész

Felesége: FARKASHÁZI EMMA

(*Hátszeg, 1904 – †Marosvásárhely, 1997)

Gyermekekük:

(1.a.4.1) Miklós

Kopacz Miklós Lukács a II. Világháború idején a magyar hadsereg tartalékos hadnagya, 1943 augusztusában a Dél-erdélyi fronton harcol.

*„Felvincnél megsebesültem. Akna becsapódás következtében elvesztettem jobb szememet. Hosszas kórházi kezelés után, Torda – Kolozsvár – Kalocsa – Kecskemét – Eger – Budapest – Szombathely, visszarendeltek a Szombathely melletti pótkerethez, amelyik még meg nem gyógyult állapotban Németországba szállított. Passau mellett Pochingi, amerikai fogolytáborban voltam és meggyógyulásom még nem volt teljes, amikor kértem a hazaszállítást. (Lsd. Kopacz M. Lukács: *Önéletírás*. Marosvásárhely 1960 ápr. 20.)*

Németországban, fogsága ideje alatt házasságot köt, 1945 őszén hazatérnek Vásárhelyre. A Festőnek készülő Kopacz Miklós Lukács végül az építész pályát választja: „háború után az építése a jövő”. Vallja, de élete végéig kitart kedvelt időtöltése, a rajzolás és festés mellett. Akvarell - pasztell rajzai megőrizték a családtagok s a jó barátok arcvonásait.

(1.b) Janka (*Gyergyóditró, 1893 – †Marosvásárhely, 1973)

Férje: DOBRIBÁN ZAKARIÁS
(*Gyergyó, 1884 – †1958)

Lásd a Dobribán család ismertetőt.

(1.c) Jenő

Felhasznát irodalom:

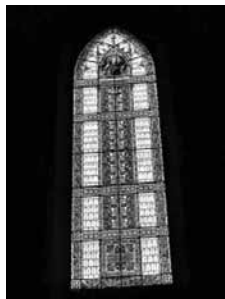
Pál Emese: *Örmény szentek ábrázolásai a Szamosújvári Szentháromság templom gyűjteményéből*

Adatközlő: Kopacz Miklós

„Kopacz ház”, Gyergyó központi részén épült 1800 körül

Alul: A gyergyóditrói templomablak

Kopacz Miklós Lukács rajzai: Kopacz Lukácsné Eltzer Jolán és Kopacz Lukács, alul: József, Gabriella, István

Kopacz M. Lukács rajzai:
Önarckép, Farkasházi Emma (fénykép és rajz)

Kopacz Miklós Lukács rajza:
Pochingi tábori lakásuk 1945-ben

Humor... Humor... Humor...

(Szeretettel és humorral kell élni az életet!
A szeretet a megértéshez, a humor az elviseléshez kell.)

Robot

Az igazgatót meglátogatja egy barátja, de csak egy nagyon szép robottitkártnő fogadja, aki géphangon közli: - A fő-nőköm betegállományban van, ha ó-hajtja, azért ki-szolgálom. Ha a jobb mel-lemet fogja meg, ká-vét, ha a balt, akkor te-át szolgál-lok fel. A barátnak tetszik is a szép robotnő, kíváncsi is, és próbaképpen egyből a szoknyája alá nyúl, de ordítva kapja vissza a kezét. - A lá-bam között van a ceruza-hegyező, egyéb-ként a fő-nőköm is e-zért van betegál-lományban.

(Az Erdélyi Szemmel – Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete – 2017/51 számából kölcsönkérve)

Bálintné Kovács Júlia

Olvasmányaimból tallóztam

Fodor József : magyar költő, író, újságíró, műfordító.

1898. április 22., Nagyilonda (Erdély)
-1973. október 7. Budapest.

„1910-ben a tordai gimnázium I/B osztályú tanulója lettem, Ilondán öt elemi osztályt végeztem előbb. Ebből az időből egy osztályfényképet kaptam a csodaszépen még élő osztályfőnökömtől, Száva Kristóftól nemrég, az egyetlen gyermekkori fényképem ez.”

„Ami a tanulást illeti, nem tartoztam az

eminensek közé. Kedves tantárgyam volt a latin, már azért is, gondolom, mert Száva Kristóf, aki nekünk tanította, kiváló pedagógus volt.”

Forrás: Fodor József: Egy költészet története. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975.

Borsos Miklós magyar szobrász, éremművész, grafikus.

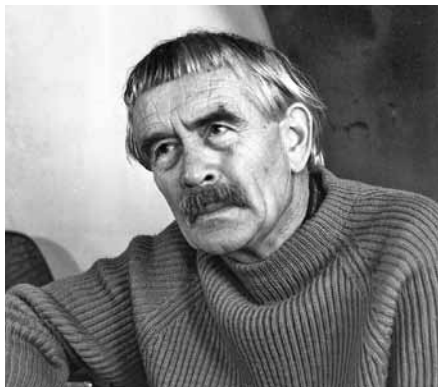
Az erdélyi Nagyszeben városában látta meg a napvilágot 1906. augusztus 23-án. Családjá a román betörés

elől 1916-ban Győrbe menekült. Önéletrajzi könyvéből **Visszanéztem félutamból** (Széchenyi Kiadó Kft, 1989. Szombathely.) idézek:

„1918. Hogyan van vége egy háborúnak? Mindenütt másként. Nagyszebenbe hirtelen kezdett özönlenni vissza a katonaság.(... később)

Az iskola - polgári iskolaként - megnyílt. Negyedikesek, polgáristák lettünk. Iskolánkat áttették a Teréziánumba. Ezt *Mária Terézia* alapította. Jóságos anyai szíve megszánta a Madéfalván rendezett székelyirtás árváit, és Nagyszebenben hatalmas árvaházat építtetett.

Osztályfőnökünk *Lovag Róza* tanárnő fölfedezte az osztály művészt, és mindjárt nagy jövőt jósolt neki. *Govrik János* volt ez a fiú, barna arca, nagy szeme, hullámos, oldalt elválasztott, dus haja, homlokába hulló, göndör tincsei szép, lányos jelenséggé tették. Mi örménynek néztük,

Borsos Miklós

de Erdélyben nagyon sok az örmény, és nálunk egyforma volt román, zsidó vagy örmény fiú. Govrik csodálatosan szép rózsákat tudott festenni vízfestékkel. Ekortájt nagy divatja volt a rózsafestésnek. Iskolákban mindenütt taníttatták. De

Handmann tanár úr nem, és Sterk tanárnő sem. Govrik önállóan állt elő egy nap rózsáival.”

„**Borsos Miklós úgy vált a magyar és egyetemes művészet nagy alakjává, hogy mindvégig megőrizte csomafalvi, székely gyökereit, amelyből származik, ahogyan azt az életrajzi**

kötetében is megfogalmazta” – hangzott el a Borsos Miklós szobrászra emlékező évfordulós ünnepségsorozat hatodik állomásán, Gyergyócsomafalván.

(Ezt a cikket a Székelyhonról másolták: <https://szekelyhon.ro/muveles/emlekestet-tartottak-csomafalvan-borsos-miklos-tiszteletre>)

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a szeretett férj, édesapa és nagytata
Lázár János

szorgalmas életének 83. évében, hosszú betegség után, 2018. január 5-én örökre elaludt.

Virrasztás hétfőn 17,30 órakor volt az Örmény Katolikus Templomban.

Halhatatlan lelkéért az engesztelő szentmise áldozatot kedden, 13 órakor végezték az

Örmény Katolikus Templomban, majd ezt követően, 14 órakor helyezték

örök nyugalomra hamvait az örmény katolikus temető kápolnájából.

Drága emléke szívünkben örökre velünk marad. Nyugalma legyen csendes!

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Csillagtúrák Erdély szívében

Kastélyok, falképes templomok, kulturális események és kulináris élmények – 2018

Útvonal: Budapest – Ártánd – Nagyvárad – Mezőtelegd – Csucs – Gernyeszeg – Szászrégen – Istenszéke - Szalárd-Marosvécs - Gernyeszeg – Jobbágytelke - Mikháza – Vármező – Szováta – Gernyeszeg – Almakerék – Keresd – Marosvásárhely – Gernyeszeg – Marosárpatak- Hegyközszentimre – Ártánd - Budapest

Időtartam: 6 nap (2018. július 15-20.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 1950 km.

Ellátás: félpanziós (reggeli+estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, esőkabát, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: A csoportot Gyuri bácsi kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

Főbb események:

Középnéhez, 6 órás túra az Utas patak völgyében az Istenszékére
Könný túra a Felső-Maros áttörésben a Szalárd torkolatvidékén, a Szerecsen sziklák alatt

Szoborpark az erdélyi fejedelmekkel Marosárpatakon

Reneszánsz freskók és Apafi Mihály néhai sírja Almakeréken az erődtemplomban

Falképes templom Mezőtelegden

Református templom Teleki Mihály sírjával és Bethlen István szobra a templomkertben Gernyeszegen

Teleki kastélyok Gernyeszegen és Sáromberkén

Teleki emlékszoba és kriptá Sáromberkén

Kemény kastély Marosvécsen

Reneszánsz Bethlen kastély Keresden

Helikonisták emlékhelye és Wass Albert síremléke Marosvécsen

Ady Endre emlékszoba Csucsán

Tamási Áron síremléke és Trianon emlékmű Farkaslakán

Böjte Csaba szeretetotthona a keresdi kastélyban

Vár és vártemplom látogatás Marosvásárhelyen

Remekművek a marosvásárhelyi képtárban

Székely legendák képi megjelenítése a marosvásárhelyi Kultúrpalota tükörteremben

Tájház, népviselet és néptáncbemutató szíveslátással Jobbágytelkén

Ferences kolostor Mikházán

Tündérvár Alapítvány gyermekkorúsának előadása új repertoárral a szováta Mariánumban

Fürdőzés a sós vizű Medve tóban Szováta

Pisztrángebéd puliszkával Vármezőn
 Különleges pálinkák kóstolója Gernyeszegen
 Szíveslátás és érmelléki borok kóstolója Hegyközszentimrén
 Finomabbnál-finomabb estebédek a gernyeszei szállodában
 Zenés-táncos búcsúest a Grand Lion szállodában Gernyeszegen

Részletes program:

1. nap:

Indulás: kora reggel

Határátkelő: Ártánd

Látnivalók: Budapest – Gernyeszeg transzfer, Mezőtelegd (székely kirajzás, XV.-i századi falképes templom), Csucsa (*Ady Endre* emlékszoba a néhai Boncza birtokon), Mezőség (*Wass Albert* és *Süütő András* szülőföldje)

Szállás és ellátás 1-6. napon Gernyeszegen a Grand Lion hotelben (hangulatos, családi, komfortos szálloda magyar személyzettel)

2. nap:

Látnivalók:

Istenszéke: hosszú, középnehéz túra (800 m szintkülönbség, 6 óra) a Wass Albert szeretett hegyére, a Kelemen-havasokban piknik a tetőn, vagy

Szalárd torkolata: könnyű túra a Felső-Maros áttörésben, a Szerecsen sziklák alatt, Bánffy forrás és piknik,

Marosvécs (kastélylátogatás - helyi vezető báró *Kemény Nagy Géza*, Helikonisták kertje, kuszorúzás Wass Albert síremlékénél és *Kemény János* sírjánál), Gernyeszeg

3. nap:

Látnivalók: Jobbágytelke (tájház, népzene és néptáncbemutató), Mikháza (ferences kolostor), Vármező (pisztrángebéd), Szováta (fürdés a sós vizű Medve tóban, Marosszéki Kodály Zoltán Gyermekkar előadása új repertoárral a Mariánum házban), Gernyeszeg

4. nap:

Látnivalók: Almakerék (XIV. századi templom a legszebb erdélyi falképekkel, *Apa-fi Mihály* néhai sírja), Keresd (Bethlen család reneszánsz kastélya, *Böjte Csaba* testvér szeretetotthona), Marosvásárhely (vár és vártemplom látogatás, szecessziós Kultúrpalota a tükörteremmel és a képtárral – *Munkácsy Mihály*, *Lotz Károly*, *Barabás Miklós*, *Feszty Árpád* alkotta remekművekkel), Gernyeszeg

5. nap:

Látnivalók: Gernyeszeg (református templom *Teleki Mihály* sírjával, *Bethlen István* szobra, reprezentatív erdélyi barokk kastély felújítás alatt, kisázsiai szőnyegkiállítás – helyi vezető: gróf *Teleki Kálmán*), Sáromberke (gróf *Teleki Samu* Afrika kutató néhai kastélya, Teleki emlékszoba és Teleki kripta), Gernyeszeg (pálinkakülönlegességek kóstolója és vására, fergeteges zenés, táncos búcsúest)

6. nap:

Látnivalók: Marossárpatak (szoborpark az erdélyi fejedelmekkel), Hegyközszentimre (szíveslátás és érmelléki borok kóstolója), **Ártánd (határátkelő)**, Budapest

Érkezés Budapestre 20 óra körül

A bejárt helyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Részvételi díj: 63.000 Ft/fő (ifjúsági kedvezmény, 18 év alatt: 13.000 Ft/fő)

A részvételi díj tartalmazza a szállás, ellátás, vezetés, piknikek, kóstolók, illetve a művészi produkciók árát, kivéve a busz költséget.

Busz költség, ami előlegként a foglalót jelenti: 20.000 Ft/fő

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Huszonegy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját, örmény katolikus hitéletét megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált ősainknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41

A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011, amelynek részegyháza a történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Tanfolyamaink: balettoktatás, örmény nyelvtanfolyam, énektanfolyam, üvegfestő tanfolyam. (Lásd 31-32. oldalon)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:
és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Harsáczki György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.